

Наша Ніва

П Е Р Ш А Я Б Е Л А Р У С К А Я Г А З Е Т А

Заснаваная ў лістападзе 1906. Адноўленая ў траўні 1991. Выдавец: Фонд выдання газеты «Наша Ніва». Выходзіць штотыднёва, у пятніцы

Падпішыся сёння! Заўтра будзе позна! «Саюздрукі» разарвалі дамовы на распаўсюд «НН», «Белпошта» не ўключыла газеты ў падпісны каталёг. У такой сама сьтуацыі апынуліся 16 іншых выданняў. Каб гарантавана чытаць «НН» пасля Новага году: 1) дашліце ў Рэдакцыю свой дакладны адрас і тэлефон, 2) пералічыце на рахунак «НН» ахвяраваньне на выхад газеты з разьліку 18 000 рублёў на квартал. Гэта датычыць і тых, хто мае чытаць газету ў Інтэрнэце. Няма пэўнасьці, што сьціва не забякуюць. Дый газэце ня выжыць бяз грошай. Дасылайце ў Рэдакцыю адрас, на які мусіць дасылацца/дастаўляцца газэта, паштовы індэкс, пры наяўнасьці — код пад'езду, пры магчымасьці — нумар тэлефона. На які рахунак пералічаць ахвяраваньні? Ці мусова пры гэтым пазначаць уласнае імя і адрас? **Адказы на пытаньні ды блянкі ахвяраваньняў — старонка 3.**

Асобы-2005

Аляксандар Мілінкевіч, Ян Павал II, Том Стопард, Іван Ціхан, новая хваля беларускага року, Артур Клінаў, Мікалай Пінігін, Пётра Рудкоўскі, Мікола Кацук.

Жыцьцё пад лёдам

Некаторыя кажуць: у Беларусі нічога не адбываецца. Гістарычна краіна сапраўды перажывае палярную ноч. Але і пад лёдам цяперашняга жыцьця, у якім мараль падмененая мэтазгоднасьцю, а нацыя адчужаная ад дзяржавы,

бруаць крыніцы, прабіваючы дарогу да «акіяну, якому імя Беларусь», як пісаў сёлетні юбіляр Уладзімер Караткевіч. Там, пад гладкім лёдам стабільнасьці — жывое жыцьцё, там фармуецца рэльеф будучыні.

Працяг на старонцы 4.

Калядны нумар «НН»

Сем апавяданьняў на сем калядных вечароў — старонкі 10—22.

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

Да галоўнага рэдактара газеты «Белая гусь сягонья» Паўла Калабковіча прыйшоў Бог. Як заўсёды гэта бывае, прыйшоў нечакана, зьнянацку, у першы дзень Калядаў... **Старонка 10.**

У НУМАРЫ

Ці Лукашэнка здасьць «Белтрансгаз»?

«Газпром» дагэтуль не падпісаў кантракту зь Беларуссю. **Старонка 2.**

Беларускі тэрарыст у «Аль-Каідзе»

Андрэй Місюра, ён жа Амін аль-Ансары. Выпускнік геафаку БДУ. **Старонка 4.**

Кнігі году-2005

Рэйтынг «НН». **Старонка 8.**

Галіяф нэрвуецца

Ссунуўшы галасаваньне на сакавік, улада парадаксальным чынам засьведчыла, што справа апазыцыі не зусім гіблая. Піша Аляксандар Класкоўскі. **Старонка 5.**

Наталья Пяткевіч і Лідзія Ярмошына прысутнічалі ў палаце прадстаўнікоў ў момант прызначэньня выбараў.

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

Рэйтынг Мілінкевіча расьце

Сёння за новага лідэра апазыцыі гатовыя прагаласаваць 18,1% выбарцаў. **Старонка 2.**

Гутарка з жонкай Аляксандра Мілінкевіча — старонка 6.

12

Нават калі зло атрымала татальную перамогу, але калі хаця б ты адзін не згаджаешся з гэтым, значыць, бітва яшчэ ня скончана. Значыць, час можа спыніцца і насуперак усім законам фізыкі павярнуцца назад. Артыкул Віталія Тараса. **Старонка 5.**

Наша надзея

Каляднае пасланьне апостальскага візытатара для беларусаў замежжа а.Аляксандра Надсана. **Старонка 2.**

Ахвяраваньні ад падпісчыкаў

Дзякуем Аляксандру Б. зь Менску, які ахвяраваў на выхад газеты 130 тыс. рублёў, Васілю А. з Магілёва — за 50 тысяч, Анатолю М. зь Ліды — 50 тыс., Анатолю С. з Жлобіна — 50 тысяч, Ірыне К. зь Менску — 100 тыс., Тамары К. зь Менску — 100 тыс., Ігару Л. зь Менску — 125 тыс., Баляславу К. — 50 тыс., Дзьмітрыю М. — 50 тыс.

Працяг на старонцы 3.

Лукашэнка застаецца чытачом «НН»

Рэдакцыя штодзень атрымлівае дзясяткі пісулек з адрасамі падпісчыкаў і банкаўскіх выпісак аб атрыманні ахвяраванняў. На сёння 54% падпісчыкаў — з Менску, рэшта — з рэгіёнаў. Але менчукі марудзяць з ахвяраваннямі. Іх пераказалі прыкладна 30% заяўленых сталічных падпісчыкаў проці 50% рэгіянальных.

Цікава назіраць разнастайнасць прозьвішчаў беларускага грамадзянства. Сярод падпісчыкаў на сёння маем чатыры Новікі, аднаго Новікава і аднаго Новака, тры Казакі, тры Мельнікавы і адну Мельнік. Ёсць і адзін Лукашэнка.

Дасылайце адрасы і прыватныя ахвяраваньні

1) Просім усіх чытачоў «Нашай Нівы» як найхутчэй даслаць у Рэдакцыю свае адрасы і тэлефоны.

Т.: (017) 284-73-29, (029) 707-73-29, (029) 613-32-32, e-mail: nn@promedia.by, а/с 537, 220050 Менск.

2) Просім кожную сям'ю чытачоў да 30 снежня пералічыць на рахунак газеты прыватнае ахвяраваньне з разліку 6 000 рублёў на месяц. Гэтага будзе досыць для выхаду і дастаўкі газеты. У бліжэйшым банкаўскім паведамленьні ці паштовага пераказу, калі ласка, дакладна і разборліва пазначайце Ваш паштовы адрас. Не памыліцеся ў адрасе, калі ласка. Тыя, хто перакажа 18 000 рублёў за раз, забяспечыць выхад газеты на тры месяцы. Хто ж мае магчымасьць пераказаць 36 000 рублёў адразу, забяспечыць публікацыю «НН» адразу на паўгоду.

На які рахунак пералічаць грошы?

Ахвяраваньне можна перавесць ў любым аддзяленьні банку, на любой пошце. Улічыце, што пры пераказваньні грошай паштовым пераводам пошта спаганяе дадаткова 3%, а пры пераводзе грошай праз «Беларусбанк» працэнту не бяруць.

На банкаўскай квітанцыі ў графе «Від плацяжа» трэба пазначыць: «Ахвяраваньне». У графе: «Атрымальнік плацяжа» трэба пісаць: «Фонд выдання газеты «Наша Ніва», УНП 101 115 521». У графе «Найменаваньне банку» трэба пісаць: «МГД ААТ «Белінвестбанк», вул.Калектарная, 11, Мінск, код 764». У графе «Рахунак атрымальніка» — 3015 212 000 012. Пры перасыльцы грошай на пошце тое самае трэба пісаць у рубрыках «Каму» і «Куды».

Ці мусова пазначаць уласнае імя і адрас пры пералічэньні прыватнага ахвяраваньня?

Не, не канечне. Хто мае чытаць «НН» з Новага году праз Інтэрнэт, могуць свайго імя і адрасу не пазначаць. Хай кожны, хто чытае газэту і спагадае свабодзе беларускага народу, у наступным годзе не забываецца рэгулярна пераказваць ахвяраваньні. Забараніўшы распаўсюд выданняў, рэжым нішчыць іх фінансава.

Вельмі просім чытачоў, якія маюць намер ад Новага году чытаць «НН» у Інтэрнэце, а не на паперы, таксама дасылаць прыватныя ахвяраваньні з разліку 6000 на месяц з пазнакай: «за Інтэрнэт». Бяз збору грошай газэце не захаваць якасьці.

Дзякуй за ахвяраваньні на выданьне «НН»:

Працяг са старонкі 1.

Асобны дзякуй пасольствам ЗША, Нямецчыны, Нідэрляндаў, Польскаму інстытуту, паслу Дзяржавы Ізраіль Зэеву Бэн-Ар'е за жэсты салідарнасьці.

Сяргею Х., яшчэ аднаму Сяргею Х. з Столінскага р-ну. Паўлу Л. з Глыбоцкага р-ну. Уладзіславу Х. з Верхнядзьвінскага р-ну. Сяргею К. з Сеньненскага р-ну. Віцэнту С., Марыі М. з Валожынскага р-ну. Пятру Ф. з Брагінскага р-ну. Паўлюку С. з Горацкага р-ну. Пётру Д. са Сьвіслацкага р-ну. Віктару Л. з Калінкавіцкага р-ну. Ігару Л., Аляксандру С., Сяргею С. з Стаўпецкага р-ну. Барысу Я. з Нясвіжскага р-ну. Ірыне Б. з Ськідзельна. А.Н., Натальі С. з Полацку. Генадзь Б. са Сьветлагорскага р-ну. Аляксандру М. з Астравецкага р-ну. М.Я., Аляксандру Ш. з Жодзіна. Уладзімеру Т., Андрэю М., Анатолю С., Уладзімеру Т., Станіславу С., Мікалаю П., Віталю Ц. з Жлобіна. Ніне М., Івану К. з Бярозаўскага р-ну. А.С., Дзьмітрыю М., Ж., Зоі Ж., Ларысе Л., М.Я., Рэгіне Г., С.А., Аляксандру Ц. з Горадні. Ігару Н., Аркадзью М., Мікалаю Х., Барысу Ф., А.С., Натальі М., Аляксандру П., Алегу С., І.Н. з Гомелю. Сяргею А., Ігару Дз., Міколу Н., А.П., В.Ч., Міхаілу Г. з Берасьця. Івану Ф. з Берасьцейскага р-ну. Валер'ю С., Сяргею К. з Пінску. Віктару Ж. з Баранавіч. Вользе Г. з Бераставіцкага р-ну. Валер'ю І. з Салігорску. Галіне Л., Паўлу Ю., Канстанціну С. з Віцебску. Івану Ю., Яўгену Ф., Ю.Ф. з Бабруйска. Аляксандру Н. з Слуцкага р-ну. Раману П. з Пружанскага р-ну. Аляксею К. з Вялейскага р-ну. Юр'ю К., Юр'ю Ч. з Мазы-

ра. Міхаілу К. з Рэчыцы. Пятру М., Уладзімеру Т. з Маладэчна. Іне Я., А.К. з Ваўкавыскага р-ну. Сьцяпану Г., Генадзь С. з Менскага р-ну. С.З. з Воршы. Аляксею К., Юр'ю П., Сямёну Г., Вользе П., Андрэю К. з Магілёва. В.Г. з Ліды. Тэрэсе Р., Лілі З., Андрэю, Тацяне П., Андрэю С., Алёне В., Станіславу Р., Аляксандру М., В.Дж., Тацяне К., І.С., Алегу Л., Уладзімеру З., Івану Н., Дз.М., Віталю А., Вадзіму В., З.С., В.Д., У.Л., Вользе П., Н.А., Натальі Д., І.П., Ю.Л., Сяргею П., Андрэю К., А.С., В.Л., Тацяне Ц., Натальі К., Тацяне Т., Уладзімеру Г., Аляксандру Р., Тамары П., Міхаілу С., Ларысе Р., Віталю Р., Уладзімеру Ц., Уладзімеру Ш., Г.П., Ю.Х., Ю., Я.К., Віктару Д., В.К., Ларысе С., Кацярыне Я., Юрасю З., А.Р., Вользе А., Сяргею Я., Ю.В., Валер'ю І., І.К., Уладзімеру В., Н.Б., Сьвятлане Ц., Баляславу К., Мікалаю К., Юр'ю Ш., Юрасю Н., Ю.Ф., Валянціне П., Надзеі М., Анатолю К., Мікалаю П., Вользе К., Віталю В., Уладзімеру Ш., Аляксандру Ц., В.Б., Валер'ю В., Н.П., Аляксандру Р., Алёне П., Міхаілу Ш., Ірыне Д., Мікалаю С., Віктару К., Іне З., Л.С., Алёне К., Сяргею Г., Раісе К., Валянціне Дз., Ксені Ф., Людміле С., Юр'ю Ч., В.М., Мікалаю У., Алёне С., Паўлу П., В.Р., Алегу А., Але П., У.А., А.Н., Андрэю Л., Т.М., Але С., Уладзімеру П., Сяргею З. з Менску.

Спадары Ахраменка В.К, Жукоўскі К. і Аліна Н., калі ласка, дашліце Вашыя адрасы. Спадары Крук Г.С., Белабародаў А. С., Сатакаў О.В., Рудовіч Станіслаў, калі ласка, дашліце свае поўныя адрасы. Дзякуй Вам за ахвяраваньні.

0402280179 ИЗВЕЩЕНИЕ		Фонд выдання газеты «Наша Ніва», УНП 101 115 521 получатель платежа МГД ААТ «Белінвестбанк», вул.Калектарная, 11, Мінск, код 764 наименование банка	
Счет получателя	3015 212 000 012	Лицевой счет	
(фамилия, имя, отчество, адрес)			
Вид платежа		Дата	Сумма
Ахвяраваньне			
		Пеня	
		Всего	
Кассир	Плательщик		
Кассир		Плательщик	
Фонд выдання газеты «Наша Ніва», УНП 101 115 521 получатель платежа МГД ААТ «Белінвестбанк», вул.Калектарная, 11, Мінск, код 764 наименование банка			
Счет получателя	3015 212 000 012	Лицевой счет	
(фамилия, имя, отчество, адрес)			
Вид платежа		Дата	Сумма
Ахвяраваньне			
		Пеня	
		Всего	
Кассир	Плательщик		
Кассир	М.П.		
Квитанция № 023300056637 от 27.05.2004 УП «УСПЛУГА» Зн. 3504 тир 50 000			

Министерство связи Республики Беларусь		Ф. 112			
№ _____ (по реестру ф. 11)					
№ _____ (по реестру ф. 10)					
ИСПРАВЛЕНИЯ НЕ ДОПУСКАЮТСЯ		ПРИЕМ			
		<table border="1"> <tr> <td>Наименование предприятия связи, к - гербовая печать</td> <td>Календарный шт. места подачи</td> <td>№ по ф. 5</td> <td>Сумма, вид услуги, подпись оператора</td> </tr> </table>		Наименование предприятия связи, к - гербовая печать	Календарный шт. места подачи
Наименование предприятия связи, к - гербовая печать	Календарный шт. места подачи	№ по ф. 5	Сумма, вид услуги, подпись оператора		
		ПОЧТОВЫЙ ПЕРЕВОД на _____ руб.			
		(сумма прописью)			
Кому	Фонд выдання газеты «Наша Ніва», УНП 101 115 521				
Куда	р/р 3015 212 000 012 МГД ААТ «Белінвестбанк», (почтовый индекс и подробный адрес) вул.Калектарная, 11, Мінск, код 764				
От кого	_____				
Адрес	_____ (почтовый индекс и подробный адрес)				
ЛИНИЯ ОТРЕЗА		ЛИНИЯ ОТРЕЗА			
Министерство связи Республики Беларусь		Министерство связи Республики Беларусь			
ТАЛОН к почтовому переводу		ИЗВЕЩЕНИЕ о почтовом переводе № _____ (по ф. 5)			
На _____ руб.	На _____ руб.				
От кого _____	Кому Фонд выдання газеты «Наша Ніва», УНП 101 115 521				
Адрес _____ (почтовый индекс и адрес отправителя)	р/р 3015 212 000 012				
	Куда МГД ААТ «Белінвестбанк», вул.Калектарная, 11, Мінск, код 764 (почтовый индекс и подробный адрес)				
	Явиться за получением с _____ до _____				
	Отделение связи _____				
Обведенное жирной чертой заполняется отправителем					

Асобы-2005

Працяг са старонкі I.

Тыя, хто шукае герояў на гладкім лёдзе стабільнасьці, маюць клопат. Як вызначыць урадоўца году, калі там не засталася ніводнага чалавека з пазыцыяй? Хіба назавеш асобай году Сьцяпана Сухарэнку за тое, што таварыш праз 15 гадоў пасья падзення турмы народаў хоча жыць па савецкіх законах?

Уключыце тэлевізар — ім няма каго паказаць, апроч аднаго чалавека. Сьстэма, якую сымбалізуе Кадэбіст-Ідэоляг, не прадугледжвае жывых герояў. Ёй ня трэба асобаў, бо на іхным фоне той адзін чалавек выглядае на сваю цану.

Выклік году — Мілінкевіч

Выклік году кінуй Аляксандар Мілінкевіч. Абсалютна невядомы тры месяцы таму, сёньня ён — увасабленьне выкліку, які незалежнае грамадства кінла дыктатуры. Мілінкевіч рызыкне дзеля прынцыпаў, дарагіх кожнаму свабоднаму беларусу. Ён дзейнічае ў сытуацыі, у якой іншыя атрасаюць рукі.

Ян Павал II. Сьход году

Вясна гэтага году асьвяцілася памираньнем. Ян Павал II быў першым у гісторыі папам, які павітаў беларускіх вернікаў па-беларуску. Ён быў таксама папам, які вымавіў словы «Ня бойцеся». І яны зьмянілі Цэнтральную Эўропу. Шкада, што ён так і не наведаў Беларусь.

Госьць году — Том Стопард

Госьцем году ў Беларусі стаў Том Стопард. Сусьветна вядомы драматург прыляцеў у Менск, каб паўдзельнічаць у рэпэтыцыях падпольнага Свабоднага тэатру. Гэтай умее зь першага позірку бачыць істотнае. Стопард знайшоў час наведаць падпольны Беларускі ліцэй.

Спартовец году — Іван Ціхан

Самым яркім спартоўцам году быў слоніміскі малатабеец Іван Ціхан, двухразовы чэмпіён сьвету. Ён увасабляе беларускую сілу — зычлівую і цягавітую.

Новая хваля беларускага року

«Таварыш Маўзэр», «Глюкі», «IQ-48», Руся, «Тарпач»... Малады беларускі рок займеў рэальную папулярнасьць. Іх пазнаюць, іх дыскі шукаюць, іх песні слухаюць праз Інтэрнэт. Дзеці «N.R.M.» выйшлі на вяршыні гіт-парадаў, бо, як і

бацькі, не баяцца гаварыць істотныя рэчы.

Год мээнатаў

Пакуль дзяржава занятая змаганьнем з уласным народам, культурныя праекты здзяйсняюцца ў Беларусі ўсё больш за прыватныя грошы. Валянціна Дучыц арганізавала выставу твораў свайго бацькі Мікалая. Напчадкі Яна Скрыгана выдалі ў «Залатой сэрыі» «Беларускага кнігазбору» збор твораў гэтага найганчэйшага ў нашым пісьменстве стыліста. Міхась Скобла і «Лімарыюс» выдалі кнігу году — эпістэлярны зборнік Ларысы Геніюш. Адліты Звон Свабоды. А колькі ўсяго зафундаваў Пятро Краўчанка...

Мастак году — Артур Клінаў

Чалавекам году ў галіне мастацтва, на думку «НН», стаў Артур Клінаў. Без дапамогі гулякаў зь Міністэрства культуры ён выдаў анталіягічны альбом «Горад СОЊца», які стварае «Вобраз Радзімы». Такой працы не было з часоў Пазьняковага фотаальбому «Менск», гэта значыць, з 1967 году.

Рэжысэр году — Мікалай Пінігін

Вярнуўся ў Менск, каб паставіць непастаўнае — Коласавага «Сымона-музыку». Ягоная містэрыя стала самай яркавай тэатральнай падзеяй і ўвядзе ў клясычны рэпертуар беларускага тэатру.

Філізаф году — Пётра Рудкоўскі

Гэты манах-дамініканец быў уганараваны прэміяй часопісу «ARCHE» «За сумленнае слова». Крытэр быў строга фармальны: артыкулы П.Рудкоўскага самыя наведваныя з матэрыялаў часопісу, якія выстаўляюцца на інтэрнэт-сайце. П.Рудкоўскага вылучае шырыня зацікаўленьняў: філізаф, тэоляг, грамадазнаўца, ён карэктна вярнуў у беларускае мысьленьне этычны акцэнт. Ягоныя творы кантрастуюць з кактэйлем з постмадэрнісцкага рэлігійызму і прэмадэрнісцкай мэтафізычнасьці, уласцівых беларускай інтэлектуальнай думцы 1990-х.

Навуковец году — Мікола Кацук

Мікола Кацук — сацыёляг, які пачаў пісаць якасную аналітыку на беларускай мове, адкінуўшы карпаратыўную этыку, што гэта забараняла. Дарэчы, гутарку зь ім можна прачытаць на старонцы 7.

Беларускі тэарыст у «Аль-Каідзе»

Андрэй Місюра, ён жа Амін аль-Ансары, — выпускнік геафаку БДУ.

У панядзелак гішпанская паліцыя затрымала некалькі баевікоў-ісламістаў. Сярод іх аказаўся 30-гадовы ўраджэнец Беларусі Андрэй Місюра, вядомы таксама пад імем Сяргей Мальшыаў. Місюру-Мальшыава, які лічыцца спэцыялістам у галіне хімічнай зброі, вышуквала паліцыя шэрагу эўрапейскіх краін. Ён прайшоў вайсковую падрыхтоўку ў Чачэніі і Пакістане. Прыняў іслам і мае імя Амін аль-Ансары.

Паводле звестак гішпанскай паліцыі, тэарысты займаліся вэрбоўкай баевікоў для адпраўкі ў Ірак і трымалі сувязь з ірацкім прадстаўніцтвам «Аль-Каіды».

Журналісты «Камсамолкі» высветлілі, што ў Менску сапраўды прапісаны нейкі Андрэй Місюра. Ён вучыўся на геафаку БДУ ў 1992—1997 г., на вайсковай катэдры вывучаў хімічную зброю. Паводле сьведчаньняў знаёмых, вызначаўся непрадказальным характарам. У гэты момант, паводле вэрсіі бацькоў, ён займаецца гандлем за мяжою. Бацькі Місюры адмаўляюцца даваць камэнтары. Аднак журналістам удалося высветліць, што зь іх тэлефона апошнім часам рэгулярна званілі ў Гішпанію.

Скандал выклікаў вялікі розгалас — пра беларускага тэарыста пішуць СМІ

ўсіх эўрапейскіх краінаў. Да іх гонару, сувязі між антыамэрыканізмам беларускіх уладаў і зьяўленьнем беларускіх баевікоў у «Аль-Каідзе» яны ня ўгледжваюць.

Сілавая структура Беларусі стрымана камэнтуюць падзею. Міністэрства абароны паведамляе, што ў кадравым складзе ніколі не лічыўся ні Андрэй Місюра, ні Сяргей Мальшыаў. Прэс-служба МУС заяўляе, што «праваахоўныя органы Гішпаніі з запытамі пра асобу грамадзяніна Беларусі, затрыманага ў ходзе антытэрарыстычнай апэрацыі, да нас не звязаліся». КДБ, занятае пошукам базаў баевікоў пад Вялейкай, пра беларуса ў «Аль-Каідзе» таксама нічога ня ведае.

Сямён Печанко

Вторичное извещение
выписано _____
Плата за доставку
_____ руб.

Подлежит оплате

_____ (подпись)	Наименование предприятия	Дата	Номер	Сумма
-----------------	--------------------------	------	-------	-------

РАСПИСКА ПОЛУЧАТЕЛЯ

Сумма _____
Получил " ____ " _____ 200 ____ г.
(дата) _____ (подпись получателя)

Оплатил _____
(подпись оператора)

Отметки (о досылке, возвращении и причинах неоплаты)

_____ (календ. штемп. места получ. или дня перечисления)

ЛИНИЯ ОТРЕЗА

Для получения денег предъявите это извещение и документ

Предъявлен _____ (наименование документа)
Серия _____ № _____
Выдан " ____ " _____ г.
Кем _____ (наименование учреждения)

Паспорт прописан* _____

Получатель _____ (подпись)

*Сведения о прописке заполняются только при получении переводов "до востребования"

Оплатил _____ (дата)
_____ (календ. штемп. места получ.) _____ (подпись)

ЛИНИЯ ОТРЕЗА

Для письменного сообщения

Ахвяраваньне

адрас:

тэл.:

Галіяф нэрвуецца

Ссунушы галасаваньне на сакавік, улада парадаксьальным чынам засьведчыла, што справа апазыцыі не зусім гіблая. Піша Аляксандар Класкоўскі.

Лукашэнка зрабіў моцны ход, абвясціўшы выбары назаўтра пасля сустрэчы з Пуціным. Як зазначыў адзін аналітык, нават калі б яны проста папілі гарбаты, гэта ўжо выглядала б падтрымкай з боку Крамля. А тут Аляксандар Рыгоравіч яшчэ й танні газ прывёз! Меней за 47 дэляраў пры \$230 для памаранчавай Украіны — гэта наглядны ўрок: не гуляйце ў рэвалюцыі!

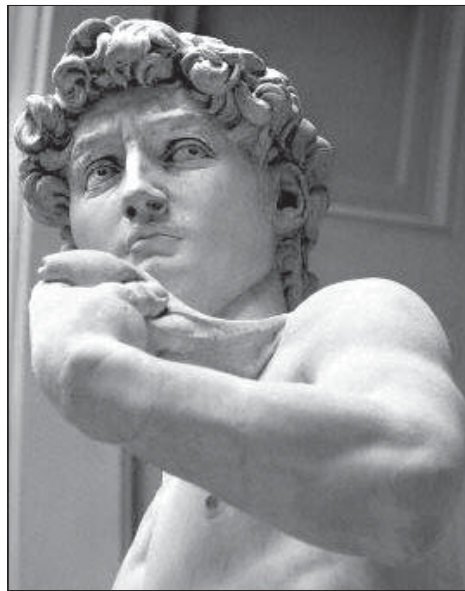
Ну а чым можа прывабіць электарат Мілінкевіч? У выпадку ягонай перамогі зьніжак на блакітнае паліва чакаць не выпадае. Тым, хто арганічна не прымае цяперашняй сыстэмы, дастаткова, што Мілінкевіч — альтэрнатыва Лукашэнку.

Але ж у многіх не настолькі трапятко стаўленьне да дэмакратычных каштоўнасьцяў. Масу хвалюе простае, прамацыйнае пытаньне: якімі пернікамі аддзячыць новы прэзыдэнт?

Як адзначаюць аналітыкі, выразнага пасланьня, адрасаванага шараговай публіцы, у Мілінкевіча не было. А любую праграму трэба яшчэ й данесьці. Праблема тут ня толькі ў ліку валантэраў. Ці здолеюць яны перадаць масе энэргетыку пасланьня? Дзеся гэтага трэба найперш самім шчыра верыць у перамены.

На тле пэсымізму многіх менавіта ўлада парадаксьальным чынам засьведчыла, што справа апазыцыі не зусім гіблая. Ссунушы галасаваньне на сакавік, кіраўніцтва дзяржавы паказала, што, мякка кажучы, хвалюецца за вынік.

Відавочна, трывогу спарадзілі зьяўленьне адзінага кандыдата і ягоныя ваяжы па краіне. То бок, аб'яднаўчыя высілкі апазыцыі далі плён.

Тое, што цягам 2005 году лідэры галоўных апазыцыйных сілаў здолелі заклізаць амбіцыі і вытрымаць цэнтра кансалідацыі, — надзвычай каштоўна. Але недаравальна доўга выбудоўвалі пасля кангрэсу сваю «вэртыкаль». Мілінкевіч пайшоў у народ без выразнага мэсэджу, без атрыбутыкі. Пахваліўшы джынсавы ва-

рыянт, адзіны кандыдат зрабіў ужо кпіны наконт пошуку сьвежых ідэяў у сэксанд-хэндзе.

Улада хоча разгромнага ліку на таблі. Каб спраўдзіць гэту, што неўзабаве «і гэтай слабой апазыцыі ў нас ня будзе». Але, прагнучы забясьпечыць «элегантную перамогу», вярхі могуць і перагнуць.

Афіцыйныя вынікі галасаваньня здольныя абурць электарат тады, калі ў яго будзе вострае пачуцьцё падману. У 2001 годзе наўрад ці хто мог паверыць, што дэфакта перамог Ганчарык. Зь іншага боку, у Бялградзе, Кіеве людзей штурхала на пратэст менавіта пачуцьцё абражанай годнасьці: не дамо скрасьці наш выбар!

Трэба аддаць належнае: стратэгі беларускага рэжыму абяславілі досьвед каляровых рэвалюцыяў. Задзейнічаны цэлы арсенал прэвэнтывных захараў, якія вянчаюць палітызаваньня нават крывалянага заканадаўства. А перанос выбараў адрэзае апазыцыю ад значнай часткі рэсурсаў.

Разам з тым, упершыню мы настолькі выразна ўбачылі, што ўладны Галіяф нэрвуецца, а таму здольны на памылкі. Наколькі зможа скарыстацца гэтым апазыцыйны Давыд?

ІНШЫМІ СЛОВАМІ

Нават калі зло атрымала татальную перамогу, але калі хаця б ты адзін не згаджаешся з гэтым, значыць, бітва яшчэ ня скончана. Значыць, час можа спыніцца і насуперак усім законам фізікі павярнуцца назад. Артыкул Віталя Тараса.

Мы жывём паводле бабілёнскага календара. У сярэдзіне II тыс. да Нараджэньня Хрыстовага ў Бабілёне была прыдумана дванацятковая сыстэма лічэньня (адкуль пайшло дзяленьне году на дванаццаць месяцаў, дня — на дванаццаць гадзін). Каляндарны год склаўся з дванаццаці месяцаў ужо ў старажытнім Эгіпце. Але ў Бабілёне кожны трэці год пачалі прыбаўляць высякосны месяц — каб сума дванаццаці месячных цыкляў супадала з сонечным годам. Ужо тагачасныя астраномы ведалі, што дакладна падзяліць поўны сонечны цыкль на цотныя кавалкі немагчыма. Заўсёды будуць заставацца «лішнія» сэкунды, хвіліны, суткі. Таму астранамічны сонечны час ніколі не супадае з зямным, нягледзячы на высякосныя гады.

За сэкунду да скону сьвету

За 3,5 тыс. гадоў чалавек няшмат даведаўся аб прыродзе часу, хоць і навучыўся дзяліць яго на нанасэкунды, як матэрыю — на элемэтарныя часьціцы. Апрача таго, выявілася, што час залежыць ад індывідуальнага ўспрыманья чалавека. Для некага ён цягнецца як гумка, для некага нясецца ўскач. Гэтаксам па-рознаму ўспрымаюць яго асобныя нацыі й народы.

Старажытныя індусы аднекуль ведалі (а можа, веды ім былі дадзены зь неба?), што сусьвет існуе доўга. Не бясконца доўга, але даволі шмат часу.

Адзін дзень жыцьця бога Браны, які стварыў сусьвет, роўны дванаццаці тысячам боскіх гадоў, альбо 4 320 000 чалавечых гадоў (адзін год жыцьця чалавека — гэта суткі жыцьця багоў).

Брама жыве сто сваіх боскіх гадоў. На працягу Махаюгі — аднаго дня жыцьця Браны — існуе наш сусьвет. Калі бог засьнае, сьвет гіне, а раніцай Брама стварае яго наню. Цяпер, паводле вераваньяў індусаў, пачаўся апошні, чацьвёрты адрэзак Махаюгі — Каліюга. Гэты пэрыяд цягнецца ўсяго тысячу боскіх гадоў, і ў гэты час на зямлі, да самай яе гібелі, вяршэнствуюць загана й зло. Так што да скону сьвету застаўся які-небудзь мільён гадоў. І перамен да лепшага ня будзе. Будзе толькі горш.

Але зьвернемся да хрысьціянскага календара. Скажаць, што ўсе народы сьвету жывуць у XXI ст., — значыць сьвядома зьдзеісныць памылку. Некаторыя народы яшчэ ня выбраліся зь сярэднявечча, некаторыя засталіся ў першабытнай эпосе. Гэта ня значыць, што першабытныя народы чымсьці горшыя за так званыя высокаразьвітыя нацыі. Высокі ўзровень тэхналёгіі вытворчасьці «Кока-колы» ці балістычных ракет і ўменьне карыстацца Інтэрнэтам зусім не абавязкова значаюць, што ў чалавека розум і эмацыйны ўзровень нечым кардынальна адрозніваюцца ад узроўню нэандэртальца.

У кожным выпадку, зямны час, час зямнога чалавека, як і ў дагістарычную эпоху, вымяраецца яго ўласным жыцьцём. У юнацтве здаецца, што часу яшчэ шмат, потым яго становіцца ўсё менш. А ў старасьці яго проста не застаецца зусім — дні мільгаюць, як тья слупы ў акне гонанага аўтамабіля.

12

Ніколі не кажы «ніколі»

Мабыць, у сілу гэтай псыхалёгічнай асаблівасьці, а таксама дзеля жаданья пераносіць асабісты досьвед на навакольную рэчаіснасьць чалавек пачынае думаць, быццам зь цягам часу ўсё вакол становіцца горш. Найлепшыя сябры паміраюць, пасаджанья дрэвы сохнуць, каханья прыгажуні старэюць, багацьце зьнікае, і нават сонца сьвеціць ня так, як у маладосьці (а яно ж і насамрэч паступова астывае!). Толькі зло нікуды не дзьяецца.

Ніколі, здавалася якіх-небудзь трыццаць гадоў таму (менш чым адну сэкунду ў жыцьці Браны), ня зьнікне зло пад назвай «Савецкі Саюз». Заўсёды будзе існаваць КПСС, правадьні на трыбуне Маўзалею, дні палітынармацыі, «рыбныя дні» ў сталюках, дапамога першакурсніку на ўборцы бульбы. Ніколі БССР ня будзе Рэспублікай Беларусь — незалежнай.

Рэспубліка Беларусь ёсьць. Савецкага Саюзу няма, як няма КПСС і старых партыйных правадыроў. Палітынармацыя і «шэфская дапамога» на ўборцы бульбы засталіся, але не выклікаюць былога раздражненьня. А шчасьце ўсё адно няма. Бо колькасьць зла ў прыродзе не зьмяняецца. Проста зло набыло іншае аблічча. У адных выпадках яно стала яшчэ больш нахрапстым, у другіх — наадварот, больш вытанчаным.

Час зьявіўся — каб пераканацца ў гэтым, дастаткова выглянуць у акно. Мы не зьмяніліся. Мы прызвычаліся засоўваць

уласнае жыцьцё ў пракрустава ложа зьнешніх формаў і фактараў. Некалі мы жылі «ад зьезду да зьезду». Паступова прызвычаліся жыць ад выбараў да выбараў. Як з тымі зьездамі КПСС — чым большы быў іх парадкавы нумар, тым менш даводзілася чакаць перамен у жыцьці ад іх рапэньняў, — так і выбары зь цягам часу ўсё больш сталі ператварацца ў колішні рытуал, звычку, сьвята паслухмянасьці.

12 гадоў (аб гэтым ведалі і ў старажытнім Бабілёне) — тэрмін магчымы. Гэта поўны цыкль паводле ўсходняга гараскопу. Але ў тэхніцы існуе тэрмін «халасты цыкль». Апошнія 12 гадоў нашчадкі сёньняшніх беларусаў напэўна назавуць страчанымі гадамі. За гэты час, у чаканьні «справядлівых выбараў», мы страцілі цэлае пакаленьне. Гэтае пакаленьне мы навучылі толькі таму, што самі добра некалі засвоілі ад бацькоў — што трэба прыстасоўвацца. Да начальства, да абставін, да часу. Што трэба прыняць правільны гульты, прыдуманай нам. Толькі і ўсяго. Застаецца згадзіцца, каб і наступныя 12 гадоў пайшлі марна.

Дзяўчынка Дабро і дзяўчынка Зло

Нікому і ў галаву не прыходзіць, што можна ня проста патрабаваць, каб праціўнік гуляў па правілах. Марна чакаць ад круціля прыстойных паводзін. Але ў любы момант можна спыніць гульні, выйсці з-за стала і нават, калі хопіць характару, схопіць махлярна за каўнер. Час тут ні пры-

чыю. Гэта пытаньне волі.

Хтосьці некалі выдумаў, што дабро заўсёды перамагае. У нашы дні нехта прыдумаў злы жарт на гэтую тэму. Сядзелі на бальконе дзьве дзяўчынкі і плявалі на мінакоў. Адна, якую звалі Зло, аплявала пяць чалавек. А тая, якую звалі Дабро, — сем. Хто перамог?... Можна лічыць гэты жарт характэрным менавіта для нашага часу. Але насамрэч добрага ці кепскага часу не бывае. Добрыя ці кепскія ўчыны робім мы самі.

Філізофія старажытных індусаў як быццам не пакідае нам маральнага выбару. Усё адно — эпоха Каліюгі скончыцца перамогай зла і ўсеагульнай гібеллюю. Які ж сэнс кожнага разу ў новым жыцьці змагацца са злом? Але ў тым і хаваецца, як модна цяпер казаць, фішка. Калі ты робіш выбар на карысьць дабра пры ўмове яго абавязковай перамогі (хай у бясконца далёкай пэрспэктыве), яно адразу абясцэньваецца. Мала гонару змагацца на баку пераможцаў — тым больш калі ты ведаеш, што перамога загалі забясьпечана. Ідэя выбару ў сытуацыі без выбару, у сытуацыі, калі зло перамагае, пранізаны творы Васіля Быкава. Становіцца абсалютна зразумела, што зусім не палітычныя погляды й схільнасьці Быкава выклікалі да яго інстынктыўную нянавесьць улады ў апошнія гады жыцьця, а таксама пасья сьмерці пісьменьніка. Прычына — у ім самім, у ягонай маральнай пазыцыі. Ад быкаўскай праўды ўлада бяжыць, як нячыстая сіла ўнікае сьвятога крыжа.

Нават калі зло атрымала татальную і пагалоўную перамогу, калі ты аб гэтым ведаеш і хаця б адзін не згаджаешся з гэтым, значыць, бітва яшчэ ня скончана. Значыць, час можа спыніцца і насуперак усім законам фізікі павярнуцца назад.

Насамрэч ня важна, хто перамога на прэзыдэнцкіх выбарах у Беларусі 2006-га году і ці назавуць іх выбарамі або фарсам. Гэта цікава толькі будучым гісторыкам ды сёньняшнім палітолягам з сачыленьямі.

Важна толькі тое, за каго і за што кожны з нас гатовы аддаць голас. Выбару ўжо няма.

Жонка Алеся Мілінкевіча: Такому мужчыну прыемна падпарадкоўвацца

Іна Кулей: Якраз пасля сустрэчы з Алесем я і паверыла ў каханьне зь першага погляду.

Я патэлефанавала Іне Кулей і запрасіла яе ў госьці. Яна спыталася адраас. Так проста. І ўражальна, улівачоўны факт нашага поўнага незнаёмства... Першае, што я падумала, калі яна ўвайшла: так, гэтая жанчына падобная да першай лэдзі.

Бацька не пусціў мяне ў юрысты

— Адно кажучы, што Вы выкладалі матэматыку ў школе, другія — псыхалёгію ва ўнівэрсытэце... Як было насамрэч?

— У мяне тры адукацыі. Першая — факкультэт дэфэкталёгіі Менскага пэдынастэту. Я 15 год адпрацавала лягапэдам. Займалася дзецьмі, што заікаюцца. Іх ня вылучыш проста з дапамогай доктара. Лягапэд — двайная прафэсія: паўдоктар-паўпэдагог. Каб дапамагчы, трэба, каб бацькі ўжлочыліся ў працу, каб дзіця само дапамагала. З малога робіш калегу, які павінен глядзець за сабою — і не баяцца.

Потым я працавала ў школе. І ў нейкі момант адчула, што магу ня толькі працягнуць сябе як выкладчык у дзяржустанове, а стварыць сваё жыццё сама. Так узьнік у Берасьці Цэнтар падтрымкі грамадзкіх ініцыятыў «Вежа». Вакол гуртавалася моладзь — адукаваная, разумная. Не хацелася адставаць ад іх, і я скончыла БДУ па спецыялізацыі «эканаміст-юрыст». Год таму яшчэ абараніла магістарскую дысэртацыю ў Эўрапейскім гуманітарным унівэрсытэце па паліталёгіі.

— А кім марылі стаць у дзяцінстве?

— Сьледчым. Бацька ў мяне юрыст, працаваў у пракуратуры. Сьціплы, прыстойны чалавек, паважны да іншых. Мама ў мяне — настаўніца беларускай мовы. Яна мяне вучыла адданасьці Радзіме... Але калі прыйшоў час выбіраць спецыяльнасьць, бацька сказаў: «Жанчына — і ў пракуратуру?! У цябе ня будзе часу на сям'ю. Ды і я б не хацеў, каб у мяне была жанчына-памочніца. Яна будзе больш думаць пра дзяцей, чым пра працу». Мяне гэта крыху абразіла, але прымусіла задумацца. Ісьці на лягапэда мне нараіла маці. Калі я паступала, быў конкурс 25 чалавек на месца. Паступіла толькі на трэці год.

Я яго ўсё жыццё шукала

— А як Вы пазнаёміліся з Алесем?

— Прыехала чытаць сэмінары ў Горадню, у памяшканьні грамадзкага аб'яднаньня «Ратуша», што ўзначальваў мой будучы муж. Гэта быў 1997 год. Гэта было як божая іскра! У мяне проста было пачуцьцё, што гэтага чалавека я шукала ўсё жыццё.

АНДРЭЙ ПЯНКЕВІЧ

— Вы верыце ў каханьне зь першага погляду?

— Так. Якраз пасля сустрэчы з Алесем і паверыла.

— Прабачце, а Ваш сын і Аляксандравы дзеці не былі супраць?

— Яны зразумелі нашы пачуцьці і дзядзя Саша адразу стаў для майго сына вялікім аўтарытэтам і сябрам. Праўда, калі мы бралі шлюб, ён спытаўся: «Мама, а табе гэта трэба?» Тлумачыў яму Алесь, як і сваім сынам: «Мужчына павінен несць адказнасьць за жанчыну і за адносіны зь ёй». Цяпер нашы дзеці нават сябруюць паміж сабой.

— Хто мусіць быць галавой у сям'і?

— Мужчына мусіць прымаць рашэньні

чалавек.

Гэтага даволі для змаганьня, але для перамогі нас павінна быць больш.

Таму я заклікаю ўсіх, хто жадае працаваць на перамогу, далучыцца да нашай агульнанацыянальнай каманды прыхільнікаў пераменаў. Прыходзьце, тэлефануйце, пішыце: Вы нам патрэбны, мы Вас чакаем.

Перамога будзе за намі, і гэта будзе наша супольная перамога!

(скарочана)

— калі ён варты гэта рабіць. Аляксандар у гэтым сэнсе Мужчына зь вялікай літары. Ён прымае рашэньні, ідзе наперад. Такому мужчыну прыемна падпарадкоўвацца.

— Што рабіць, у такім выпадку жанчыне?

У нейкі момант чалавек проста пераступае прыступку страху.

— Быць проста хатняй гаспадыняй у сёньняшнім грамадзтве замала. Жанчына павінна адпавядаць свайму мужу і дзецям. Калі жанчына замкне свой сьвет толькі на

кухні, яна шмат што страціць. Яна павінна знайсці сабе месца, каб дапаўняць тое, што ня могуць зрабіць мужчыны. Мы розныя людзі: мужчыны розумам жывуць, а жанчыны — пачуцьцямі.

— Вы адчуваеце ціск на сям'ю, яго ўзмаценьне пасля выбараньня Вашага мужа адзіным кандыдатам?

— Гэта хутчэй адбілася на арганізацыях, у якіх мы працуем. Бясконцыя правэркі, ліквідацыі... Цяпер пракуратура зноў правярае «Вежу». А сачэньне — гэта ў падарожжах. Затое хуліганы не нападуюць — за намі ўвесь час цікуе машына КДБ. А то і тры... Першая прымета цікавасьці да нас была ў 1997 годзе. Калі мы проста хадзілі з Алесем па парку ў Берасьці і размаўлялі пра каханьне, за намі хадзілі людзі ў спартовых штанах, якія мянялі адзін аднаго ў паркавай прыбіральні: «Нарад здаў — нарад прыняў».

Быць хатняй гаспадыняй замала

— Часта жанчын папикаюць за ўдзел у грамадзкім жыцьці. Бацькі, мужы просяць «ня лезьці ў палітыку». Як Вы ставіцеся да гэтых перасьцярог?

— О так, мае бацькі таксама моцна перажываюць. Хоць яны ў мяне вышліваюць «Народную волю», размаўляюць па-беларуску, ставяцца да сёньняшняга рэжыму, як і моладзь... Але калі я зьбіралася зьмяніць школу на грамадскую дзейнасьць, казалі: «Падумавай пра пэнсію». Лягапэд працуе чатыры гадзіны ў дзень, мае шмат вольнага часу, можа мець сваіх вучняў па-за працай. Белы халат, кабінэт, прыемна. А тут гэтую ўтульнасьць мяняеш на жыцьцё, пры якім невядома, што будзе з табой заўтра. Сяброўкі задавалі пытаньні: «А навошта табе гэта трэба?»

— Вы... баіцеся?

— У нейкі момант чалавек проста пераступае гэтую прыступку страху. Калі гонар і годнасьць робяцца вышэйшымі за жывельны страх. Калі ёсьць сьвятая мэта — тады гэта вышэй за страх.

Мой любімы колер сонца

— Што б Вы параілі жонкам тых мужоў, якія, як і Ваш...?

— ... Не згінаюцца?.. Я б нагадала фразу Яна Паўла II: «Ня бойцеся!» Хутка будзе ісьці збор подпісаў, набіраецца ініцыятыўная група. Калі ласка: будучы друкавачца кантактныя тэлефоны, то людзі могуць проста патэлефанаваць туды, і кожнаму знойдзецца і справа, і праца па сілах. Магчыма, нехта гатовы дапамагчы фінансава. Магчыма, у нас будзе свой Майдан і трэ будзе карміць людзей, якія будуць абараняць годнасьць краіны. Некаму хоцьці і таго, каб ён пераканаў у неабходнасьці жыць па-іншаму бабулек на лавачцы, якія лічаць, што пэнсія — гэта самае галоўнае. Ня лёс чаркі і скваркі, а лёс іх унукаў павінен іх цікавіць!

— Што для Вас у жыцьці самае прыгожае?

— Бершты, дзе збудаваў дом мой муж. Прырода. Лес, возера. Гэта самае прыгожае. Прырода здымае і стрэсы, і стому, і неспакой. Чалавек шмат пудаў стварыў. Але прыродныя тварэньні — недасяжныя.

— Ваша любімая стравы?

— Дранікі.

— Вашы любімыя кветкі?

— Жоўтыя хрызантэмы. Калі яны стаяць у пакоі, быццам сонейка блішчыць з кутка. Хрызантэмы — кветкі восені, а я нарадзілася восенню. Яны доўга стаяць. Вось Алесь прынёс іх на мой дзень нараджэньня, 11 лістапада, а яны ўжо стаяць больш за месяц. Алесь, ён умее выбіраць...

Гутарыла Тацяна Сьлітка

Зварот Аляксандра Мілінкевіча

Дарагія суграмадзяне, сябры!

Апошнія паўгоду я бесьпералынна ежджу па Беларусі. Пабываю ў дзясятках гарадоў і раёнаў нашай краіны. За паказушнай ілюмінацыяй сталічных вуліцаў усюды крыецца адзін і той боль: людзі стаміліся ад галечы, зьянявагі і страху, а на ўсіх узроўнях улады пануюць невуцтва, хамства й кумаўство.

Ці ёсьць у нас і ў нашай краіны будучыня? Я кажу — ёсьць! Але пры адной умове: мы мусім перамагчы.

Пра наш шанец на перамогу найбольш красамоўна сьведчыць нэрвовае рашэньне ўладаў пайсьці на датэрміновыя прэзыдэнцкія выбары. Мы былі гатовыя да такога развіцьця падзеяў, і ўжо сёньня ў маю ініцыятыўную групу ўваходзіць некалькі тысячаў

чалавек.

Гэтага даволі для змаганьня, але для перамогі нас павінна быць больш.

Таму я заклікаю ўсіх, хто жадае працаваць на перамогу, далучыцца да нашай агульнанацыянальнай каманды прыхільнікаў пераменаў. Прыходзьце, тэлефануйце, пішыце: Вы нам патрэбны, мы Вас чакаем.

Перамога будзе за намі, і гэта будзе наша супольная перамога!

(скарочана)

Мікола Кацук: Расея робіць зь беларуса нацыяналіста

Якія тэндэнцыі характарызувалі беларускае грамадства ў 2005 годзе? Расказвае сацыёлаг Мікола Кацук.

Мікола Кацук: Людзі ўсё часцей замыкаюцца ў вузкім сацыяльным коле — сям’і, калектыве. Іх актыўнасць не выходзіць за рамкі гэтага кола. Усё больш актуальнай робіцца прымаўка «Мая хата з краю». Калі раней такія сацыяльныя каштоўнасці, як аўтарытэт, дзелавая рэпутацыя, мелі значэнне, зьяўляючыся практычным рэсурсам для дасягнення нейкіх мэтаў, цяпер яны ня маюць уплыву. Галоўным робяцца грошы, усё астатняе страчвае ранейшае значэнне. Наяўнасць сувязяў, патрэбных знаёмстваў цяпер мала дапамагае. Як ніколі востра паўстае праблема салідарнасці. Цяпер кожны намагаецца выратаваць хоць бы тое, што ў яго яшчэ засталася, маленькі кавалачак свабоды, і ў гэтай сытуацыі кожнаму з нас усё адно, што адбываецца з іншымі.

«Наша Ніва»: Як Вы ацнь-

ваеце сучасны ўзровень грамадзянскай актыўнасці беларусаў? Сталічныя жыхары больш актыўныя, чым жыхары рэгіёнаў?

МК: Тут усё складаней. Менчукі больш нэгатыўна ставяцца да сённяшняй улады, але пры гэтым яны больш пасіўныя. Сталічная звычка — крытыкаваць уладу перад тэлевізарам. Выходзіць на вуліцу мала хто збіраецца. Адно бурчаньне. Рэгіёны больш рашучыя: сказаў — зрабіў. Тут калі супраць, то адназначна супраць.

«НН»: А якія адрозненні на ўзроставых катэгорыях назіраюцца?

МК: Назіраецца сур’ёзны раз-

у нас кожны лічыць сябе самым разумным. Але прызнаецца ў гэтым толькі на кухні.

рыў паміж рознымі ўроставымі катэгорыямі моладзі. Тыя, хто меў у 1996-м на 18 год, захавалі рамантычныя ідэалы па сёння. А

пасля 1996 г. узнікла пакаленне дынікаў-прагматыкаў. Таму нельга гаварыць пра існаванне нейкага адзінства сярод моладзі. Галоўным чыннікам разрыву ёсць акурат розныя падыходы да жыцця. Прагматычная моладзь вырасла ва ўмовах нейкай адноснай стабільнасці, калі грамадства было ў пэўнай ступені законсерваванае і арыентаванае на спажывецкія інтарэсы.

«НН»: Ці варта чакаць павышэння актыўнасці грамадства, зважаючы на хуткія выбары?

МК: Любая палітычная кампанія такога ўзроўню палітызуе грамадства. І новыя выбары дадуць магутны мабілізацыйны эфэкт, незалежна ад таго, хто пераможа. Але як паказвае практыка, гэтая хваля ападае празь месяц. У гэты час яшчэ можна назіраць абвастрэнне палітычных размоў. Усё больш людзей у грамадзкіх месцах пачынаюць гаварыць пра палітыку. Такога не назіралася даўно, калі пік палітызацыі прыпаў на 1996-ты, пад рэфэрэндум. Тады сапраўды частка гарадскога аўтобуса была «за», частка — «супраць». Цяпер, калі нехта публічна і наважваецца выказвацца на палітычныя тэмы, астатнія лічаць за лепшае адмаўчацца.

«НН»: Якія рысы дамніваюць у самасвядомасці сучаснага беларуса?

МК: Для мяне панятка «самасвядомасць» — пусты гук. Народ як народ, нічым мы не адрозніваемся ад іншых. Адзінае, што беларус намагаецца больш маўчаць, ня лезці без патрэбы ў палеміку. Галоўная адметнасць: у нас кожны лічыць сябе самым галоўным — найбольш да-сведчаным спецыялістам, разбіраецца ва ўсім. Але зноў-такі моўчкі. Хіба на кухні ў сябе ў дома абвінаваціць астатніх у некампэтэнтнасці.

«НН»: Ці выдзяляе сацыял-гія асаблівасці нацыянальнага характару ў розных рэгіёнах?

МК: Вызначальным зьяўляецца геаграфічнае становішча: заходняя частка краіны традыцыйна арыентаваная на Польшчу, то бок фактычна на ЭЗ. У Гомелі і Магілёве людзі параўноўваюць свой узровень жыцця з расейскім ці ўкраінскім — з гэтымі краінамі ў іх больш стасункаў — і лічаць, што жывуць лепш за суседзяў. У заходніх абласцях жыццё параўноўваюць з палякамі, літоўцамі, латышамі. І лічаць, што жывуць горш. Ну і, напэўна, істотны рэлігійны чыннік. Гарадзеншчына, заходняя Віцебшчына — гэта пераважна каталікі, а асноўны рост пратэстанцкіх цэркваў характэрны для Берасьцейшчыны. У да-чыненьні да ўсходу краіны цяжка казаць пра нейкія выразна ак-

АНДРЭЙ ЛЯНКОВ

Чатыры вызначальныя тэндэнцыі апошніх гадоў:

Беларусы сталі больш мабільнымі.

Але беларусы замыкаюцца ў вузкім сацыяльным коле сям’і і працы.

Галоўным робяцца грошы, астатняе ня мае значэння.

Моладзь дзеліцца на пакаленні да 1996 году і пасля 1996 году.

рэсленыя тэндэнцыі.

«НН»: Ці адбыліся змены ў мэнталітэце беларуса за гады незалежнасці? Можна гаварыць пра пераход ад савецкага да беларускага беларуса?

МК: У пачатку 1990-х незалежнасць успрымалася як нешта часовае. Усе баяліся, што без Расеі мы нічога ня здолеем зрабіць. Цяпер жа іншая сытуацыя: нішто так ня робіць з беларуса нацыяналіста, як паездка ў

Расею. Ён прыяжджае туды як свой — саюзная дзяржава. А пасля пачынае разумець, што зьяўляецца замежнікам, востра адчуваючы дыстанцыю. З другога боку, беларусы прывыклі: «Так, вось гэта — наша краіна». Адзінае, што ў нас існуе раскол у грамадстве, яно падзеленае, і адчуваецца выразная барацьба нацыянальных праектаў. Адзін нацыянальны праект прапануецца ўладай, другі, які цяпер практычна знаходзіцца ў заняпадзе, адраджэнскі.

«НН»: Сучасны свет імкліва глябалізуецца, нейкія тэндэнцыі дасягаюць і Беларусі. Нават дзяржаўныя газеты пішуць, што кожны чацьвёрты беларус за апошнія два гады змяніў некалькі працоўных месцаў. Наша грамадства паступова робіцца больш дынамічным? Тэмп жыцця адбываецца на свядомасці людзей?

МК: Сапраўды, беларусы сталі больш мабільнымі ў пошуках лепшых умоў працы. Прапанавалі лепшае, больш аплатнае месца — чаму б і не перайсці. Са зразумелых прычын, гэта ўласціва больш маладым людзям. Больш амбітным.

Яшчэ адзін цікавы момант. Нашаму чалавеку ня так істотна, па сутнасці, быць багатым, дастаткова быць забяспечаным. Ён не прыкладае звыш меры намаганняў, каб зарабіць мільён. Бо ў нашых грамадзян склалася сваё ўяўленне пра адносны дабрабыт, і яны працяўляюць актыўнасць да таго моманту, пакуль не дасягнуць гэтага дабрабыту.

Запісаў Сямён Печанко

ГОД У ЗДЫМКАХ

ФОТО: АНДРЭЙ ЛЯНКОВ

Травень. Саюз палякаў выбраў незалежнае кіраўніцтва на чале з Анжалікай Борыс і быў за гэта атакаваны ўладамі. Беларуска-польскія адносіны перажылі найгоршы за часоў незалежнасці крызіс.

СЛУХАЙЦЕ РАДЫЁ «ПАЛЁНІЯ»

ПАРЭ пра свабоду слова ў Беларусі

Прэзідэнцкія выбары ў Беларусі ня могуць быць дэмакратычнымі праз адсутнасць свабоды слова напярэдадні галасавання. Парлямэнцкая асамблея Рады Эўропы «вельмі занепакоеная» адсутнасцю незалежнай прэсы ў Беларусі, гаворыцца ў камунікаце, апублікаваным 14 сьнежня ў Страсбуры.

ПАРЭ заклікала Эўразьвяз падтрымаць трансляцыю інфармацыйных праграм з-за мяжы, адрасаваных жыхарам Беларусі.

Польскія інтэлектуалы ў справе «Echo Polesia»

Яны заклікаюць улады ў Польшчы падтрымаць выдаваны ў Берасьці кварталнік «Echo Polesia». Выданню, якое ўзначальвае Аліна Ярашэвіч — намесьніца старшыні Саюзу палякаў Беларусі на чале з Анжалікай Борыс, пагражае закрыццё.

У адкрытым лісьце да прэм’ера, маршалка сэнату й міністра дзяржаўнай маёмасці польскія інтэлектуалы напісалі, што «Echo Polesia» — найбольш уплывовы й сумленны тыднёвік у гэтай частцы Беларусі. Тым часам, адзначаецца ў закліку, Фонд дапамогі палякам на Ўсходзе, які падпарадкоўваецца Вядамству дзяржаўнай маёмасці і які карыстаецца грамадзкімі сродкамі, замест таго, каб падтрымліваць польскую прэсу за мяжою, абмежаваў датацыі для выдання.

Інтэлектуалы зьвяртаюць увагу на тое, што за прызначаную суму не-магчыма падрыхтаваць і надрукаваць выданьне. Паводле іх слоў, няможна дапусьціць сытуацыі, каб палякі ў Беларусі, якія змагаюцца з рэпрэсіямі з боку мясцовых уладаў, былі пакрыўджаныя таксама польскімі грамадзкімі арганізацыямі, што абавязаны гарантаваць ім свабоду слова.

Паводле Беларускай службы радыё «Палёнія»

Каб вызначыць найлепшую кнігу году па вэрсіі «НН», мы зьвярнуліся да 10 крытыкаў, выдаўцоў, кнігагандляроў. У вызначэньні прыярытэтаў экспэрты «НН» аддалі перавагу клясыкам: выніковы сьпіс узначаліў зборнік лістоў Ларысы Геніюш, трэцім стаў зборнік успамінаў пра Ўладзімера Караткевіча. Другое месца заняла энцыклапэдыя «Вялікае Княства Літоўскае» (першы том). Кніга ліставаньня Л.Геніюш стала абсалютнай пераможцай — і па балах, і па колькасьці згадак (яе назвалі сем экспэртаў).

Найлепшыя кнігі 2005

Вынік расчараваньня ў сучаснасьці й няверы ў будучыню — гісторыя працягвае цвёрда трымаць першыя пазыцыі ў кніжным рэйтынгу. Нават тады, калі яна маскуецца пад мэмуарыстыку, як у выпадку зь лістамі Геніюш і ўспамінамі пра Караткевіча. Гэткімі ж дакумэнтамі часу, згаданымі экспэртамі «НН», ёсьць збор твораў А.Адамовіча й зборнік лацінскіх дакумэнтаў, прысьвечаных Міндаўгу. 2005 год у выданьні гістарычнае літаратуры быў пазначаны заканчэньнем манумэнтальнага праекту Леаніда Маракова й пачаткам выданьня энцыклапэдыі «Вялікае Княства Літоўскае».

На 4-е месца патрапіла кніга мастацкай літаратуры — зборнік вершаў Рыгора Барадулліна «Ксты», якую Беларускі ПЭН-цэнтар вылучае на атрыманьне Нобэлеўскай прэміі.

А пятую пазыцыю займае кніга выбранных эсэ рэдактара-аднавіцеля «НН» Сяргея Дубаўца.

Адметнасьць сёлетняга сьпісу — наяўнасьць перавыданьняў: «Шляхціц Завальня» Я.Баршчэўскага, перапрацаваньня працы Г.Кісялёва («Жылі-былі клясыкі»). У гэты ж шэраг, як зазначаў У.Арлоў, можна залучыць і першыя тры тамы збору твораў Васіля Быкава, якія выдае Саюз беларускіх пісьменьнікаў.

Іншая адметнасьць — рэзкае адрозьненне ў ацэнках крытыкаў і рынку. Апошнія выказаны ў сьпісах кнігагандляроў...

Выніковы сьпіс кніг падаецца паводле падліку агульнай колькасьці балаў у 10-бальнай сыстэме. Найлепшая кніга ў сьпісе кожнага экспэрта атрымлівае 10 балаў, наступная — 9 і г.д. (Вынітак склаў сьпіс Уладзімера Арлова: пісьменьнік падаў кнігі ў альфабэтным парадку й папрасіў кожнай налічыць 1 бал.)

Адам Воршыч

1. **Геніюш Ларыса. Каб вы ведалі:** з эпістальнай спадчыны (1945—1983). — Лімарыюс; 45 балаў.

2. **Вялікае Княства Літоўскае:** Энцыклапэдыя. Т.1. — Беларускае энцыклапэдыя; 31 бал.

3. **Караткевіч Уладзімер. Быў. Ёсьць. Буду!** — Мастацкая літаратура; 25 балаў.

4. **Барадулін Рыгор. Ксты.** — Парафія сьвятых Сымона й Алены; 24 балы.

5. **Дубавец Сяргей. Вострая Брама.** — Радыё «Свабода»; 21 бал.

6. **Адамовіч Антон. Да гісторыі беларускае літаратуры.** — ІП Колас; Міндаў, кароль Літоўі, у дакумэнтах і сьведчаньнях / Укл., пер., кам. А.Жлуткі. — Тэхналёгія; 20 балаў.

7. **Маракоў Леанід. Рэпрэсаваныя літаратары, навукоўцы, работнікі асьветы, грамадзкія і культурныя дзеячы Беларусі.** 1794—1991. Т.3. Кн.2. — Atheneum; 18 балаў.

8. **Беларускі фальклёр.** Энцыклапэдыя. У 2 т. Т.1. — Беларускае Энцыклапэдыя; 16 балаў.

9. **Крушына Рыгор. Выбраныя творы.** — Беларускі кнігазбор; 15 балаў.

10. **Пясецкі Сяргей. Запіскі афіцэра Чырвонай Арміі.** — Vivafutura; 14 балаў.

Генадзь Вінярскі, выдавец («Беларускі кнігазбор»):

1. Аляхновіч Ф. Выбраныя творы.
2. Скрыжалі памяці. У 3 т. / Укл. А.Бельскі.
3. Барадулін Р. Ксты.
4. Крушына Р. Выбраныя творы.
5. Геніюш Л. Каб вы ведалі: з эпістальнай спадчыны (1945—1983).
6. Беларусы ў бітве за Монтэ-Касіна.
7. Міндаў, кароль Літоўі / Укл., пер., кам. А.Жлуткі.
8. Быкаў В. Збор твораў. Т.1—3.
9. Гардзіенка Н. Беларусы ў Аўстраліі.
10. Энцыклапэдыя ВКЛ. Т.1.

Леанід Галубовіч, аглядальнік штодзённіка «Літаратура і мастацтва»:

1. Геніюш Л. Каб вы ведалі...
2. Караткевіч У. Быў. Ёсьць. Буду!
3. Кучмель Н. Імгненьні.
4. Станкевіч Ю. Апладненьне ёлупа.
5. Рублеўская Л. Пярсьцёнак апошняга імператара.
6. Шаўлякова І. Рэстаўрацыя шчырасьці.
7. Дубавец С. Вострая брама.
8. Масла А. Таямніца закінутай хаты.
9. Наварыч А. Літоўскі воук.

10. Пісьмяноў А. Думаць вершы... **Анатоль Івашчанка,** кіраўнік справаў Саюзу беларускіх пісьменьнікаў:

1. Пясецкі С. Запіскі афіцэра Чырвонай Арміі.
2. Геніюш Л. Каб вы ведалі...
3. Барадулін Р. Ксты.
4. Дубавец С. Вострая Брама.
5. Бабкоў І. Каралеўства Беларусь. Руйнаваньне ру[і]наў.
6. Акула К. Россыпы.
7. Арлоў У. Сланы Ганібала.
8. Хадановіч А. Землякі, альбо Беларускае лімэрыкі.
9. Добрыя вершы. Т. 1: Побач з намі на Зямлі (жывельны сьвет). Беларускае вершаванка-запамінанка для дзяцей / Укл. А.Мінкін.
10. Кавалёў С. Навука каханьня.

Янка Саламевіч, гісторык літаратуры:

1. Маракоў Л. Рэпрэсаваныя літаратары, навукоўцы, работнікі асьветы...
2. Энцыклапэдыя ВКЛ.
3. Беларускі фальклёр. Энцыклапэдыя. У 2 т. Т.1.
4. Лойка А. Дрэва жыцьця.
5. Караткевіч У. Быў. Ёсьць. Буду!
6. Геніюш Л. Каб вы ведалі...

7. Гілевіч Н. Сказ пра залатое пёрка.
8. Адамовіч А. Да гісторыі беларускае літаратуры.
9. Юрэвіч Л. Мэмуары на эміграцыі.
10. Дзень паззіі—2005.

Віталь Скалабан, гісторык, архіваўт:

1. Энцыклапэдыя ВКЛ. Т.1.
2. Булгак Я. Край дзіцячых гадоў.
3. Міндаў, кароль Літоўі.
4. Маракоў Л. Рэпрэсаваныя літаратары, навукоўцы, работнікі асьветы...
5. Адамовіч А. Да гісторыі беларускае літаратуры.
6. Геніюш Л. Каб вы ведалі...
7. Скрыжалі памяці. У 3 т. / Укл. А.Бельскі.
8. Пісьмяноў А. Думаць вершы...
9. Кісялёў Г. Жылі-былі клясыкі.
10. Баршчэўскі Я. Шляхціц Завальня.

Алег Дзярновіч, гісторык:

1. Энцыклапэдыя ВКЛ. Т.1.
2. Роб-Грые А. Праект рэвалюцыі ў Нью-Ёрку / Пер. З. Коласа.
3. Клінаў А. Горад СОНца.
4. Міндаў, кароль Літоўі.
5. Федута А. Лукашэнко: Палітычная біяграфія.
6. Druvis: Альманах Цэнтру Этнакасамалёгіі «Крыўя». Т.1.
7. Гісторыя Беларусі. У 6 т. Т.4: Беларусь у складзе Расейскай імперыі (канец XVIII — пачатак XX ст.).
8. Олег Белоусов. Мой город.
9. Joannis Visliciensis. Bellum Prutenum = Ян Вісліцкі. Пруская вайна: На лацінскай і беларускіх мовах / Укл., пер., кам. Ж. Некрашэвіч-Кароткай.
10. Жавускі Г. Успаміны Сапліцы / Пер. з польск. і кам. М.Кенькі.

Міхась Скобла, аглядальнік радыё «Свабода»:

1. Кісялёў Г. Жылі-былі клясыкі.
2. Геніюш Л. Каб вы ведалі...
3. Крушына Р. Выбраныя творы.
4. Барадулін Р. Ксты.
5. Севярынец П. Нацыянальная ідэя. Фэнаманалёгія Беларусі.
6. Пісьмяноў А. Думаць вершы...
7. Гілевіч Н. Сказ пра залатое пёрка.
8. Дубавец С. Вострая брама.
9. Лукашук А. Прыгоды АРА ў Беларусі.
10. Яна і я. Вершы і песні пра каханьне / Укл. У.Сіўчыкаў.
11. Мікалай Лапіцкі. У служэньні Богу і Беларусі / Укл. Ю. Гарбінскі.

12. Адамовіч А. Да гісторыі беларускае літаратуры.

Уладзімер Арлоў, пісьменьнік:

1. Акула К. Россыпы.
2. Барадулін Р. Ксты.
3. Беларускі клясычны правапіс.
4. Быкаў В. Збор твораў. Т.1—3.
5. Геніюш Л. Каб вы ведалі: з эпістальнай спадчыны (1945—1983).
6. Дубавец С. Вострая Брама.
7. Лукашук А. Прыгоды АРА ў Беларусі.
8. Маракоў Л. Рэпрэсаваныя літаратары, навукоўцы, работнікі асьветы...
9. Міндаў, кароль Літоўі.
10. Севярынец П. Нацыянальная ідэя. Фэнаманалёгія Беларусі.
11. Сом Л. Свабода Слова Зіма. Энцыклапэдыя ВКЛ. Т.1.
12. Хадановіч А. From Belarus with love.
13. Энцыклапэдыя ВКЛ. Т.1.

Алесь Яўдаха, незалежны распаўсюднік:

1. Беларускі клясычны правапіс.
2. Клыкоўская Ц. СБМ. Вяртаньне з забыцьця.
3. Быкаў на «Свабодзе».
4. Найноўшая гісторыя беларускага парламэнтарызму.
5. Дубавец С. Вострая Брама.
6. Бэрнгард К'яры. Штодзённасьць за ліній фронту: Акупацыя, калябарцыя і супраціў у Беларусі (1941—1944 г.).
7. Пясецкі С. Запіскі афіцэра Чырвонай Арміі.
8. Дзятліковіч В. Іх Мроя. Іх «N.R.M.».
9. Адамовіч А. Да гісторыі беларускае літаратуры.
10. Пазыняк З. Беларуска-расейская вайна.

«Кнігарня пісьменьніка» (Менск):

1. Караткевіч У. Быў. Ёсьць. Буду!
2. Баршчэўскі Я. Шляхціц Завальня.
3. Беларускі фальклёр. Энцыклапэдыя. У 2 т. Т.1.
4. Скрыган Я. Выбраныя творы.
5. Арлоў У. Сланы Ганібала: Выбраныя эсы.
6. Арлоў У. Час чумы.
7. Пісьмяноў А. Думаць вершы...
8. Рублеўская Л. Пярсьцёнак апошняга імператара.
9. Наварыч А. Літоўскі воук.
10. Душа мая тужлівая... Вершы, паэмы.

Песьня году — «Белакрылы анёл»

Беларуская музычная прастора падзелена на дзьве часткі. З аднаго боку — афіцыйны попс з песьнямі па-расейску. З другога — музыкі, якія ня маюць выхаду на экраны і з прычыны грамадзянскай пазыцыі. Таму замест аднаго выніковага гіт-параду маем два.

Альтэрнатыва году

Большасьць экспертаў найлепшай неафіцыйнай песьняй году называюць «Белакрылага анёла» ў выкананьні «Zet» (на фота). Песьня заняла першае месца ў выніковым туры ў гіт-парадзе «Тузін гітоў». «Гэта адна з геніяльных кампазіцыяў беларускага року», — кажа кіраўнік польскамоўнага сайту пра беларускую музыку «Зона» Лукаш Стэпанюк. Музычны крытык Анатоль Мьяльгуй тлумачыць поспех «Анёла» тым, што «Zet» у гэтым творы набліжаецца да свайго альтэр-эга — «N.R.M.», якія сьпявалі надзённыя песьні.

У шэфа «BMA Group» Віталія Супрановіча — свае фаварыты. На

першым месцы — «Маё сэрца»: дуэт Дзяніса Вячэрскага з «Partyzone» і вакалісткі «Indiga» Русі, а таксама «Пісьня Чугайстэра» — апрацоўка аднаго з гітоў «Gods Tower», запісаная ўкраінскім гуртом «Тінь сонца»: «Украінцы зьмянілі тэкст, захаваўшы ідэю: як азмрочваецца сонца, калі ты застаецца адзін у бядзе. Сваю вэрсію яны прысьвяцілі пацярпелым ад Чарнобылю». Сярод іншых гітоў году называюцца «Брудная вада» ад «Таварыша Маўзэра», «Выйсьце» ад «IQ-48» — групы, якая за год увайшла ў першыя шэрагі беларускага року, — некалькі песьняў Зьмітра Вайцёшкевіча з альбомаў «Паравоз каханьня», «Месяц і сонца» і «MW».

ЮЛІЯ ДРАШКЕВІЧ

TOP-5 альтэрнатыўных песьняў году:

1. «Zet» — «Белакрылы анёл».
2. «Таварыш Маўзэр» — «Брудная вада».
3. «IQ-48» і Памідораў — «Выйсьце».
4. «Partyzone» і Руся — «Маё сэрца».
5. «ТТ-34» — «Бум!».

Поп-песьня году

Заканадаўцамі моды афіцыйнага беларускага попсу сёлета былі хлопцы з гурту «Тяні-Толкай», якія ў рэкордна кароткі час з панкаў ператварыліся ў «простых рускіх парней». Гэты гурт

быў адзначаны Гран-пры на музычнай цырымоніі «Тэлепартацыя-2005», а дыск «3000 шагов. Баллады» займае 3-е месца па выніках продажу за ўвесь год у дыскарыях «Містэрыя гуку» (наперадзе толькі «Атлянтка» з «Heavenly» і «J-Морс» з «Апрелем»).

Музыка і ды-джей Алес Хаменка сярод галоўных поп-здабыткаў году называе песьню «Каханьне» ў выкананьні сястрычак з «Mary Popins». Гурт складаецца з дзьвюх экс-вакалістак гурту «Мантана» (асноўны вакал — Алеся Берулава, жонка Сяргея Міхалка). Адзін з лідэраў апытаньняў — група «J_Mорс». Амаль кожны з апытаных экспертаў «НН» называе іхнія песьні «Так-цік-так» ці «Апрель» у пяцёрцы найлепшых. «J_Mорс» удала правялі год: выдалі два дыскі і аб'ездылі ўсю краіну з турам «Маё сонца». Экспэрты «НН» — адзін з аўтараў кнігі «222 альбомы беларускага року і ня толькі...», якая выйдзе налета. Анатоль Мьяльгуй і вядучы праграмы «Новая зямля» на радыё «Юністар» Віктар Сямашка — сыходзяцца на тым, што гэта найлепшая песьня гурту, бо яна настраёвая і мэлядычная.

TOP-5 найлепшых поп-песьняў году:

1. «Mary Popins» — «Любовь».
2. «Тяні-Толкай» — «3000 шагов».
3. «J_Mорс» — «Так-цік-так».
4. Алеся — «О главном».
5. Ларыса Грыбалёва — «SMS».

Сяргей Будкін

Падзея году

Падзея году — XV фэстываль «Рок-кола» ў Наваполацку. Сьвяткаваньне ўгодкаў пачалося летась, калі прайшоў адборачны тур, улетку на галоўнай плошчы гораду адбыўся сьвяточны канцэрт з удзелам мясцовых гуртоў і гасьцей зь Менску, а кропка была пастаўлена на пачатку сьнежня — трохдзённым фэстам у гарадзкім палацы культуры з удзелам амаль 40 камандаў. У межах «Рок-кола-2005» адбыўся адзін зь

нешматлікіх сёлета выступаў у Беларусі групы «N.R.M.». Іх новая песьня «Усё роўна мы пераможам» можа стаць галоўным гітом наступнага году.

Альбом году

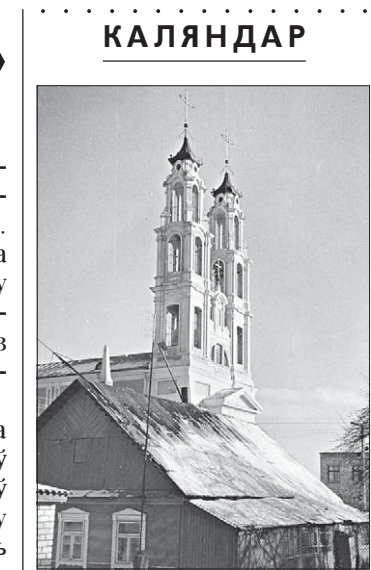
У лідэрах — «Апрель» ад «J_Mорс». Крыху адстаюць дыскі Вайцёшкевіча, блюзавы «Nothing But Love» ад «Svet Boogie Band», складанка «Прэм'ер-тузін», дыск з наной запісанымі гітамі «Край» — «Будзь разам з намі».

У апытаньні «НН» бралі ўдзел: Каця Пытлева, вядучая «Першага музычнага»; Тацяна Заміроўская, музычная аглядальніца «БелГазеты»; Анатоль Мьяльгуй, музычны крытык; Віталь Супрановіч, кіраўнік «BMA-Group»; Віктар Сямашка, вядучы на радыё «Юністар»; Лукаш Стэпанюк, музычны партал «Зона»; радыё «Eska» (Польшча); Алес Хаменка, вядучы на радыё «Менск»; лідэр групы «Палац»; Зьміцер Падбярэскі, журналіст; Мікалай Сапуноў, мэнэджар каталёгу «West Records».

ГОД У ЗДЫМКАХ

Красавік. Сустрэча «НН» з чытачамі ў сталіцы сабрала сотні людзей.

КАЛЯНДАР

Студзень

- 1 — Новы год.
- 5 — 75 гадоў з дня нараджэньня акадэміка Ўладзімера Пільповіча (1931), дырэктара Інстытуту электронікі АН БССР.
- 6 — Сьвята Трох каралёў у каталікоў.
- 7 — Нараджэньне Хрыстова ў праваслаўных.
- 10 — Курбан-байрам (Сьвята ахвяраваньня) у мусульман.
- 14 — 125 гадоў з дня нараджэньня акадэміка, заюляга Маркела Макушка (1881—1952). Працаваў у БДУ.
- 19 — Вадохрышча ў праваслаўных.
- 19 — 75 гадоў з дня нараджэньня мастачкі Натальі Паплаўскай (1931), якая аздобіла многія дзіцячыя кнігі.
- 24 — 75 гадоў з дня нараджэньня дасьледчыка літаратуры Міхаса Мушынскага (1931).
- 28 — 225 гадоў з дня нараджэньня піяніста, кампазытара Юзафа Дашчынскага (1781—1844), ставіў оперы ў Менску й Гарадзішчы пад Менскам. Ягоньч палітэзы не саступалі творам М.К.Агінскага.
- 29 — 150 гадоў з дня нараджэньня славіста, гісторыка культуры Аляксандра Брукнэра (1856—1939). У працы «Зь беларускай нівы» (Кракаў, 1918) разглядаў гісторыю беларускай культуры.
- 31 — Новы, 1427-шы год у мусульман.

АВ

Новы «ARCHE»

У апошнім сёлета нумары часопісу:

- Эндрэ Ёілсан «Мілінкевіч і яго шанцы на выбарах»
- Юры Чавусаў «Як выжыць пасля рэвалюцыі»
- Нэрыюс Прэжывічус «Асноўныя памылкі апазыцыі»
- Андрэй Казакевіч «Ці магчыма дэмакратыя для барбараў?»
- Пётра Рудкоўскі «Эротыка біблейнага слова»
- Андрэй Чарнякевіч, Алес Пашкевіч «Да гісторыі нацыянальнага руху: псыхалёгія здрады». Паводле архіваў дэфэнзывы.

ФОТО: ВІКТОР ПІСЬНЯ

2. Дыы, дыы

Дождж. Сьнежаньскі дождж. Незадоўга да сьмерці Маня Хавэлочка гаварыла мне, глядзячы на залеву за акном: «Дывысь, дывысь — дошч. Дошч на Різдва, і тэпю. Аж страшно чогось». Перш чым памерці самотнай у сваёй старой хаце пад высокай хвой, Маня перажыла ў ёй тры інсульты і таму гаварыла вельмі неразборліва, прыкладна так: «Дыы, дыы — до. До на Ріо і тэо. А ао оо», — але я навучылася яе разумець. Яна гаварыла, бы боўтала ў роце ваду, бы качала там цяжкія камяні, бы прадзіралася праз калючы цёран. Калі яе не разумелі суседкі — хтось з трох суседак, якія засталіся ў трох апошніх хатах пад высокімі хвоймі, — Маня сердавала і плакала, а камяні ў яе роце зьбіваліся ў непад'ёмны камяк. У той раз Маня прыйшла да мяне, каб я выцягнула кляшча, што ўпіўся ёй у сьпіну. Мне гэта не ўдалося. Я палівала яго алеем і асьцярожна выкручвала проці ходу гадзінніка, але маленькі, наліты крывёю калядны клешч злобна, намертва сядзеў, уціснуўшыся у белую Маніну сьпіну. Урэшце я адарвала яму тулава, але галава яго — тры рады вострых зубоў і адчайнае жаданьне ўтрымацца — так і засталася ў скуры, і я заліла яе зьлёнкай. Выніла, мусіць, потым...

Добра, што сьнежня выхадны. Ня трэба ўставаць на работу. Няма нічога лепшага за кубак кавы сьнежаньскай раніцай, нават калі за акном дождж. Добра, што ня трэба схаць, ня трэба сьпяшацца, — а то ж Ніна спазьненняў не выбачае.

Ніна ўвогуле някепская. Някепская начальнічка, някепскі чалавек. Дагледжаная, жвавая, гаварлівая. Яна ўмее абыходзіцца з кліентамі і нас, работнікаў, у прыныце, ня крыўдзіць. Плаціць нядрэнна. Спрытная. У яе, як і ў мяне, няма дзяцей; я думала, што і мужа няма, аж нядаўна аказалася, што ёсьць. Раз я забавілася позна вечарам, каб дашыць заказ; Ніна разьбіралася ў прыёмнай з паперамі; урэшце я пайшла ў пральню адпрасаваць гатовую сукенку, а калі вярнулася, Ніна сварылася з мужам. Я зразумела, што мужчына з пустым рукавом, страшнымі шнарамі на твары і на мыліцах — яе муж. Мне няёмка было паказвацца ім, але і выходзіць з пакою я ня стала. Стаіўшыся у куточку за вешалкамі, я чула, як ён крычаў: «Пакуль я грошы з Чачні прысылаў, то быў патрэбен! Ты ж гэтае атэлье на мае грошы адкрыла!» Яна крычала: «Я цябе туды не пасылала! Я не вінавата, што цябе паранілі!» «Гэта дзеля цябе я пайшоў у войска, дзеля грошай для цябе? Гэта ты прымусіла мяне аднесці нашу дзяўчынку ў інтэрнат! Божа, які я быў ёлуп! Ну і што, што яна была паралізаваная, ну і што? Гэта ж наша дзіця, і зараз бы яно было са мной». «А ты ведаеш, што такое хадзіць за ідыётам?! Адзіраць зь яго гаўно, мачу выціраць за ім?! Ты ж усё роўна гэтага не рабіў бы, служыў бы сабе, гэта прыйшлося б рабіць мне! Ня дзеля гэтага я нарадзілася! І за табой падціраць ня буду, не чакай!» — голас Ніны перарваўся, і яна зарыдала. «Проста ты мяне ніколі не кахала», — сказаў мужчына з пустым рукавом і на мыліцах. «І ты мяне, — усхліп-

Гэта не «Хамас», гэта Сьмерць, каб яна здохла

УЗІ ВАЙЛЬ

Колькі хвілін пасля таго, як дзіця, нарэшце, заснула, Мэір Коэн зьняможана паваліўся на канапу ў гасьцёўні. — Сьпіць? — запытала Раніт. — Сьпіць, — адказаў ён. Вочы міжволі зьліпаліся, і тут у дзьверы пазванілі.

Раніт пайшла адчыняць. На парозе стаяў невысокі чалавек у акулярах, які трымаў у руках вялікую тэчку.

— Мэйл і Аніт Каноз? — спытаў ён.

Яна няўцямна паглядзела на чалавека. Ён паўтарыў пытаньне.

— Мэір і Раніт Коэн, — няўпэўнена напавіла яна.

— А-а! — выгукнуў чалавек і

паглядзеў у свае паперы. — От, кампутары! Хіба ж можна ім верыць?! Я з сацыяльнага страхаваньня, — ён прасунуў руку для поціску. — Я дэмограф.

— Вельмі прыемна, — павіталася зь ім за руку Раніт. — Вы... хто?

— Дэмограф. Я раблю статыстычныя апытаньні насельніцтва для сацыяльнага страхаваньня.

Вы дазволіце пару-тройку пытаньняў?

— Мы якраз...

— Мале-енечкіх такіх пытаньняў, — папрасіў дэмограф.

Яна зірнула на мужа, той паціснуў плячыма.

— Выдатна! — сказаў дэмограф і зайшоў у кватэру.

Працяг на старонцы 16.

ГОД У ЗДЫМКАХ

Лістапад. Мікалай Пінігін паставіў «Сымона-музыку» паводле паэмы Якуба Коласа.

нула Ніна, — і ты мяне ніколі не кахаў». «Так, — пагадзіўся ён. — Мы не кахалі адно аднаго».

Так што ў нашай Ніны і дзіця было. Чым добры выхадны, што можна наліць сабе кропельку гарэлкі з апэльсінавым сокам. Кактэйль «Адвэртка». Няма нічога лепшага за глыток кактэйлю «Адвэртка», калі за акном шэрая сьнежаньская імгла. А ў мяне дзяцей не было, і я ня ведаю, што такое раджаць. Маглі б быць, і нават не адно. Я тройчы рабіла абарты.

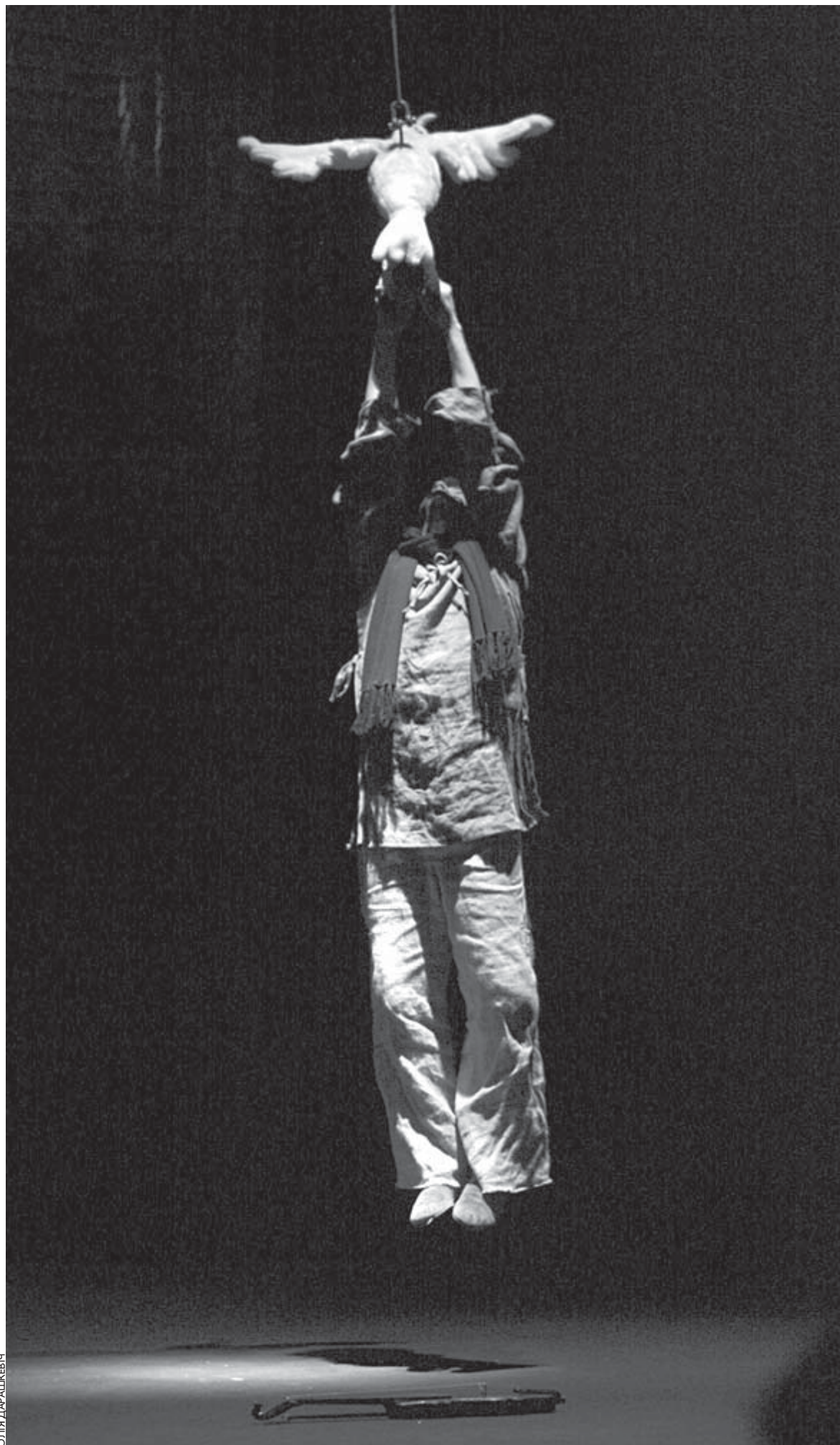
Маня Хавэлочка прызнавалася мне, што раз была ўжо зусім наважылася скочыць у бухту. Але сасьніла такі сон: быццам яна на тым сьвеце сярод іншых чакае нейкага дару, які разносіць нейкі бацюшка. І вось ён усім дае гэты дар, а ад яе адварочваецца, усім разносіць, а ад яе адварочваецца. Урэшце ён падвёў яе за рукаво да маленькай купкі людзей, сярод якіх Маня пазнала сваю сяброўку Сьвету, якая павесілася, бо не магла больш трываць боль, і там пакінуў іх у цемры. Маня зразумела, што праз такі сон Бог папярэджвае яе: самазабойцы ня ўбачаць *Валадарства Нябеснага*. І Маня ня скочыла ў бухту, а празь нейкі час памерла на загаце сваёй хаты, і праз суткі суседка знайшла там яе скачанелае пад дажджом цела. І цяпер Маня ўбачыць гэтае Царства, няма праблем.

Яшчэ кропельку гарэлкі. Сок скончыўся? Нічога, можна і проста так.

Цяпер абарты робяць вакуўмай помпачкай. Гэта нават прыемна: нешта там як бы падсмоктвае... А хочаш — можна ўсё зрабіць пад наркозам, прасьняецца — і дадому.

Дождж. Шэрая імгла. Голая зямля, заваленая кучамі сабачага гаўна. Зімоўскі — мокрая, адвіслая губа, зь якой цячэ гной хлусьні — у тэлевізары. І што, дзеля такога раджаць дзяцей? Каб яны жылі ў такім сьвеце? У сьвеце, дзе няма нічога лепшага за глыток гарэлкі?

Я ня веру ў Бога, і думка пра *Валадарства Нябеснае* мяне ня спыніць. Але, калі настане мая гадзіна, мая хвіліна, і я вазьму ў рукі вярочку, я ўсё роўна буду цьвёрда ведаць: жыцьцё мусіць быць цудоўным. Жыцьцё і ёсьць цудоўнае, толькі мы нічога пра яго ня ведаем.

потым захочаш даведацца куды. Годзе! Мы не выдаём сваіх сакрэтаў.

Мэір адкрыў рот і тут жа яго закрыў. Пасля гэтага ён павярнуўся да Раніт і працягнуў ёй дзіця.

Паглядзеў на жонку. І на сваю маленькую дачку. Потым павярнуўся і пайшоў у кірунку неасьветленай лесвічнай пляцоўкі. Раніт чула, як пакрысе аціхае гук ягоных крокаў па сходах.

***

Першым выйшаў з аслупянення малады дэмограф. Ён зачыніў дзверы і далікатна павёў Раніт у гаспёўню.

— Сядай, — прамовіў ён, — перш-наперш трэба сесці.

Атарапелая, яна зрабіла, як ён казаў.

— Тое, што здарылася з табою, — гэта бяда, — сказаў маладзён, — страшная бяда. Хочаш, я згатую гарбаты? Мо яшчэ чаго, алькаголю якога?

— У Мэіра ёсьць віскі, — прамовіла Раніт.

І заплакала.

Дэмограф аглядзеў пакой, знайшоў сыянны бар і наліў трохі віскі ў вялікую шклянку. З адсутным позіркам Раніт глынула пітво і закашлялася. Потым няголасна аддыхалася. Паглядзела на дзіця і прамовіла: «Што ж я маю рабіць? Як я пракармлю яе? Як я адна дам рады?»

Малады дэмограф ня ведаў, што сказаць.

— Як я... — сьлёзы душылі яе, — як я скажу ёй, што ў яе больш няма таты?..

Раніт плакала моцным, але ціхім плачам, доўга-доўга, пакуль у яе скончыліся сьлёзы. Потым яна паглядзела на дзяўчынку і сказала ёй:

— Цяпер мы адны, дочка. Толькі я і ты.

І тут у дзверы зноўку пазванілі. Ніхто не скрануўся з месца. Пасля трэцяга званка дзверы расчыніліся самі.

Гэта зноўку была Сьмерць.

Яна зайшла ў пакой.

Зьнямелыя, яны глядзелі на яе. Сьмерць паказала на жанчыну. Ня верачы сваім вачам, Раніт шырока разавіла рот.

— Я ведаю, — з тугою ў голасе сказала Сьмерць. — Час ад часу такое здараецца.

— Але што... —

— Тэракт. На вуліцы Ён Гвіроль выбухнула набітая ўзрыўчаткай машына.

Дэмограф ускочыў.

— Хвіліначку! — запратэставаў ён. — Пачакайце, спадарыня! Гэта напэўна памылка. Толькі хвіліну таму вы забралі ейнага мужа.

Сьмерць стомлена паціснула плячым.

— Дык што? — сказала яна. — Як яны там пішуць аб гэтым у «Едыёт ахранот»? «Маленькая Яэль страціла маму ў тэракце празь лічаныя гадзіны пасля таго, як бацька загінуў у аўтамабільнай катастрофе». Так вось у жыцці. Вы што, учора нарадзіліся?!

— Але я... калі ласка! — Раніт паглядзела Сьмерці ў вочы. — Я не магу пакінуць яе адну! Ёй толькі шэсьць месяцаў.

Стурбаваная, Сьмерць завагалася.

— Я магу ўзяць яе разам з намі, — прапанавала яна без асаблівага імгненьня.

Раніт нічога не адказала.

— Добра, — прамовіла Сьмерць. — Табе пара разьвітацца з дачкою. Яна паклала дзіця на канапу.

Яна пацалавала дачку.

Яна захутала яе ў ружовую шарсыяную коўдру, якая ляжала на канапе. Захутала як след, два разы. І павярнулася да выхаду. Сьмерць адчыніла ёй дзверы.

— От гэтыя тэракты, — казалі сябе пад нос Сьмерць, калі, мінуўшы дэмографа, стала спускацца па сходах, — быццам цэлы месяц працавала.

***

Пасля таго як дзверы зачыніліся, малады дэмограф застаўся сам-насам з дзяўчынкай. Па немалым часе ўпершыню зварухнуўся. Глыбока ўздыхнуў. Сеў побач з ёй на канапе. Дзяўчынка прачнулася і заплакала.

Дэмограф узяў яе на рукі і засьпяваў:

Як нараджаецца песенька?

Як дзіцятка — сьпяраша...

Потым, потым...

тра-ля-ля-ля-ля...

Ня памятаю...

Ён перастаў сьпяваць.

— Што мне з табою рабіць, малапацька? — зьявнуўся ён да дзяўчынкі. — Ня ведаю, як гэта сказаць, але з табою здарылася нешта кепскае.

Дзяўчынка перастала плакаць, глянула на дэмографа і ўсьміхнулася.

— Слухай, — сказаў ён і пачаў цацкацца з яе маленькімі ручкамі, — гэта... паслухай, табе прыйдзеца гадавацца бяз мамы і таты.

Дробны сьмяшок зьяляецца з ейных вуснаў.

— І каб гэта не сапсавала табе ўсё жыццё. Ты ня думай, што жыццё — гэта кепска. Бо жыццё — гэта цудоўна. Сапраўды цудоўна. Але сяды-тады здараюцца рэчы, якія нельга... якія цяжка... я маю на ўвазе...

Ён уздыхнуў. Дзяўчынка паглядзела на яго шырока расплошчанымі вачыма.

— Але гэта ня значыць, што жыццё не цудоўнае, — працягнуў ён.

У куточку яе вуснаў зьявіўся маленькі пурочак сьліны. Дзяўчынка ўсьміхнулася.

«Я думаю, што яны вадзілі мяне за нос, — сказаў ён сабе. — Усё нахлусілі. Пра імя таксама. Дзяўчынку, мусіць, завуць зусім не Яэль».

І, як гэта ня раз здаралася раней, дзяўчынка заплакала.

— Ціха, ціха, ня плач, — пачаў ён. — Я тутак. Слухай, я ня вельмі цяпло ў дзетках. У мяне іх ніколі не было. Але я буду старацца. Я цябе не пакіну.

Ён пачаў гушкаць яе і пяшчотна засьпяваў:

Люлі-люлі-люлі,

Прыляцелі гулі...

І ў дзверы зноўку пазванілі.

Сьмерць зайшла ў кватэру няўпэўненым крокам.

— Быў яшчэ адзін тэракт, — выбачлівым тонам паведала яна.

Яна хітнула ў бок дзяўчынкі. Дэмограф ускочыў.

— Каб ты здохла! — закрычаў ён. — Шкындзёхай, падла!

Сьмерць пастаяла-памулялася. Потым узьяла вочы ўгору.

— Ну добра, — сказала, — хай сабе.

Раззьвярнулася і сышла.

Ня верачы сабе, малады дэмограф паклаў дзяўчынку на канапу, пахітаў галавою і сказаў:

— Ах ты, поскудзь паганая!

Пераклад з габрэйскае Паўла Касцюкевіча

ГОД У ЗДЫМКАХ

Травень. Моладзь пратэстуе супраць перайменаваньня праспэку Скарыны.

Жнівень. Зянон выдаў сваю паэму «Вялікае Княства». На фота: Зянон Пазыняк у нью-ёрскім мэтро.

«Невядома калі... усё міма...»
З SMS-паведамлення, дасланага мне
татам з-пад Гамбургу

Фурманка Сьвятога Міколы

НАТАЛКА ХАРЫТАНЮК

Так павялося, яшчэ з часоў майго пра-пра-прадзядулі (а хочацца напісаць: ледзь не спрадвеку), што ўсю нашу радзіну называлі фурманамі, фурманавымі дзецьмі ды ўнукамі. А ва ўсім вінны той самы, перапрашаю, архетып дарогі. Разварушаны мерным рыпеньнем кола ў адным з маіх далёкіх продкаў, ён так і прачынаецца з пакаленьня ў пакаленьне ў кожным нашчадку, зноў і зноў выпраўляючы «фурманавых дзяцей» гэць зь цёплае хаты, у доўгія шляхі — штосьці везьці, шукаць, ратаваць, вяртаць...

Нават цяпер, калі я пішу гэтыя радкі, я ў дарозе — еду разам з братам на сьвята ў нашу вёску. Мернага рыпеньня колаў я (і дзякуй богу!) ня чую, але ж бачу, як бяжыць дарога, забіраючы з сабою мітусьлівасьць, чаканьне, час, а нам наўзаем аддаючы сьветлыя гаі, сажалкі, бус-

Наталка Харытанюк — студэнтка.
Жыве ў Берасьці.

Сямейныя ўспаміны
пра сустрэчу
са сьвятым Міколам
на дарозе між
Берасьцем і Высокім
узінку 1941 году.

лоў, што зьбіраюцца ў вырай, чорныя-чорныя зграі варон ля могілак (яшчэ не крумкачоў, але...), пераезд цераз рэчку Лясная, а далей — і цераз тоненькія пацеркі-ручайкі былой Лютай, цёмныя бары, пасты, зноў сьветлыя сасновыя гаі ды яшчэ раз буслоў... І мы ўсё гэта стомлена-млява праяжджаем, не сьпяшаючыся лавіць, сьмела пакідаючы ў дарозе, у часе (па-за часам?), бо ведаем, што гэты куточак-калідор, гэтае Вялікае Міжрэчча жыве іншым дыханьнем, іншым рытмам... Яго ўжо і так ловіць той, хто едзе па крыху прыхаваных дарогах на поўнач ад Берасьця.

Мой тата, як і яшчэ двое ягоных братоў і чацьвёра пляменьнікаў, — фурман, ці, папросту, дальнабойчык. Натуральны занятка для тых, хто жыве ля мяжы. А тым болей для майго таты, якому яшчэ ў пяць год да сьлёз карцеля сесці за руль. Мара спраўдзілася — і цяпер дзьве траціны свайго жыцьця ён праводзіць у дарозе (а можа, і ўсе тры траціны, калі

дарогу разумець мэтафарычна), дзе і спасьціг (хоць і сам таго ня ведае) філязофію Кола. Тата нікуды не сьпяшаецца. Ніколі. Досьвед? Спадчына? Ня ведаю і спытаць цяпер не магу: ён усё яшчэ ў дарозе — сьвідруе эўрапейскія шляхі.

Мой дзед таксама быў фурманам. Усё, што засталася ва ўспамінах радзіны пра гераічнае мінулае дзеда, дык гэта гісторыя пра тое, як ён ратаваў жыдоў на сваёй фурманцы падчас вайны. Ды яшчэ нейкія цымныя ўспаміны пра сустрэчу са сьвятым Міколам. Найцікавейшая частка сямейнай сагі, якая, на жаль, не прайшла бабулінай цэнзуры.

Як бачыць ўжо з самага пачатку, ува мне цячэ кроў сапраўдных сарматаў. Хочацца верыць, што ўсімі ранейшымі прашчурамі, якія садзіліся на каныя ці ў фурманку, кіравала тая ж шляхетная таямніца Кола і спагадлівае адважнае сэрца. Хочацца, але адна вонкавая дэталі замінае — карыя вочы. Скуль яны маглі ўзяцца ў Міжрэччы, калысцы чыстых крыніц і генэтычна закадаванай сьветліні? Няўжо са стэпаў? Няўжо іх прынеслі сюды тыя, што, руйнуючы ўсё на сваім шляху, рэзалі й палілі, ірваліся на захад, тапталі, сьвісталі, гелгаталі... і прыпынілі сваіх коней толькі ў завугольлі вялікага калідору... уражання? Упершыню замест пустэчы й бязьмежнасьці — пушчы, замкі, вежы, палацы, ізноў пушчы, пушчы, пушчы. І іх акаляюць пяць рэчак: Буг, Лясная, Лютая, Пульва ды Мухавец... І тады весь імпэт, уся нацягасць руху выліваліся ў гэтыя

рэчкі, а рэчкі цярпліва прымалі ўсё, ахувалі жывою вадой.

А можа, усё гэта дарма — можа, не было ніякага стэпу, проста мае продкі чумакамі хадзілі ў Крым па соль, спыняліся там на доўгі час, а адтуль везьлі з сабою ня толькі соль, а яшчэ й паўднёвую цёмнавокую жарсьць?.. Ня ведаю. Але рэч зусім ня ў тым.

Галоўнае тое, што мерны рух, бясконцыя шляхі, роўныя спакойныя рэчкі, якімі набрынялі ўсе мы, вучаць па-свойму глядзець на жыцьцё й сьмерць. Як на дарогу. Як на вяртаньне...

Але пры чым тут фурманка сьвятога Міколы, спытаеце вы. Чвэрць дарогі ўжо амаль пройдзена (напісана ці прачытана), а я нічога яшчэ раскажаць пра тую фурманку не пасьпела. Час пачынаць. І вось так, пасьлядоўна, ад разважанняў пра сьмерць і час я пераходжу да сваёй гісторыі, гісторыі таксама пра час, пра майго дзеда ды пра сьвятога Міколу. Ці будзе ў ёй фурманка, вырашайце самі.

***

Старому дзеду Міколу вельмі цяжка размаўляць. Часам ён можа нешта папрасіць шэптам, але часьцей з горла вырываецца толькі няўцямны хрып. У яго рак.

У апошні месяц перад апэрацыяй яму нібыта робіцца лепш: здаецца, голас зноў вяртаецца да старога. Голас слабы, ды ўсё ж дзед можа раскажаць родным самае галоўнае — тое, што вярэдзіць душу. Але хатнія цяпер толькі засмучана ківаюць на ягоныя словы. Ці то стаміліся слухаць дзедаву гісторыю пра Юрка і старую фурманку. Ці то баяцца верыць, што стары траціць розум...

Альбо, як баба Тэклія, чуоць ў ягоных словах нешта вусьцішнае...

А дзед шторанку ўглядаецца ў мост над Мухаўцом. Ён бачыць, як на мост падымаецца Юрко — малады белы-белы конь, якога гадоў шэсьцьдзесят таму ён сам і даглядаў... Шторанку Юрко цягне старую фурманку на мост, а на той фурманцы сядзіць чалавек з доўгімі белымі вусамі. На ім цёмная апранаха... Так нам апісвае яго дзядуля, хаця мы нічога і нікога на тым мосьце ня бачылі.

Далей дзедава гісторыя-трызьненне пераходзіць у самы сапраўдны апокрыф: ён пазнае ў тым, хто кіруе лейцамі, сьвятога Міколу і дужа яму радуецца. «Хутка, яшчэ да маіх імянінаў, — кажа дзядуля, — ён даедзе да нашага двара, каб...» Вось так, квольым дзедавым голасам, уводзіцца ў мае ўспаміны таямнічая гісторыя пра фурманку сьвятога Міколы, але адразу ж яна й абрываецца: «Ня зьлі Бога, Мікола, — стомлена штора перабівала яго нагужаная бабуля. — Не чапай сьвятога... Хай сабе едзе...»

Пішу гэта і паглядаю час ад часу на ікону сьвятога Міколы. Ікона заўжды — з таго часу, як я сама сябе памятаю, — вісела ў нашай машыне. Можа, хтосьці і ўбачыць у выразе твару сьвятога суворасьць, але ж для нас з братам (як і для ўсіх нашых дзядзькоў і цёткаў, бабуль і дзядуль — для ўсіх, каго я пытала) ён быў і застаецца добрым сівабардым

ГОД У ЗДЫМКАХ

Лістапад. Адкрыцьцё трох новых станцыяў мэтро.

дзядулем, самым доўгачаканым, які немінуа штогод прыносіць Мікалайчыкі дзевятнацатага сьнежня.

Летась перад апэрацыйнай дзядуля таксама чакаў Мікалайчыка. Але ўжо па-іншаму, так, як чакаюць апошній, разьвітанай сустрэчы...

«Не чапай сьвятога... Хай сабе едзе...» На гэта дзед пакрэхтае нешта, нібы пакрыўджаны, хутаецца ў зімовую куртку ды, шаркаючы па замерзлых прыступках, выходзіць на двор. Ён любіў, яшчэ здаровым, сядзець на ўслончыку ля пад'езду і слухаць рыпеньне тралейбусаў, што даносілася з Маскоўскай. А цяпер, калі моцна захварэў, ён гэтым «ратуецца»: у рыпеньні дзед адчувае і мернасьць, да якой прывычаіўся за такое доўгае фурманаўскае жыцьцё, і рух, якога так бракуе хвораму.

Чым бліжэй падыходзіць час апэрацыі, тым часцей на сваіх шпацырах ён збочвае да набярэжнай. Адтуль, ля помніка Шаўчэнку, ён сіліцца нешта разгледзець на мосьце. Ды марна. Часам ён набліжаецца да самай рэчкі. І тады ў яго пачынае балець галава, падымаецца ціск... Ён дужа хвалюецца.

Кожны свой дзень да хваробы ён пачынаў песьняй... «Рэчанька» стала яму малітвай. Яму было блага — ён шукаў у ёй паратунку... Цяпер, увесь сасьмяглы па гуках, ён зноў хоча яе засьпяваць і ня можа. За гэтыя два гады, калі ён мусіў збольшага маўчаць ды часам размаўляць нейкім невыразным клякатаньнем-шэптам, ён забыў мэлёдыю. Дзед сіліцца праспяваць яе хаця б у думках, хаця б першыя радкі, ды нічога не выходзіць.

Цяпер разумею, як гэта страшна — ня мець голасу. Ня выкажаш, ня выкрычыш, ня высьпсвась ані болю, ані крыўды. Кажуць, што быкам перад карыдаю выразаюць галасавыя зьвязкі, каб давесьці іх амаль да шаленства. І тады застаецца толькі бег, скачок, шум ветру, адчайны рывок на волю... А калі разам з голасам чэзьне й «бег»? Калі сыходзіць Юрко, спыняюцца колы фурманкі? Старасьць, хвароба, за што чапляцца?

Вольнаму воля — найвялікшае шчасьце... Нават вецер не дагоніць каня...

На думку старой бабы Тэклі, дзед марнеў з кожным днём. Спачатку было трызьненне пра фурманку, а пазьней зьявілася яшчэ адна праблема — сіні флямасэр. Тата прывёз яго зь Нямецчыны, для мяне ў школу. Стары ж, амаль гістэрычна, не дае нікому карыстацца флямасэрам, хавае дзесьці ў сваіх кішэнях ды ўсё перажывае, што лінія, якую ён выводзіць, з кожным днём робіцца танчэйшай.

Ён ведае, што хутка яго пакладуць у шпіталь, каб падрыхтаваць да апэрацыі, і вельмі непакоіцца спачатку, што сын зьехаў у камандзіроўку, аж у Нямецчыну, пад самы Гамбург. Як што, дык і вярнуцца можа не пасьпець. А сын, таксама Мікола, і таксама фурман-дальнабойчык, мусіў прыехаць... покуль ня зьнікла фарба канчаткова. Мусіў пасьпець да імянінаў, на чаканьня Мікалайчыкі...

У апошні дзень, перад тым як ехаць у шпіталь, дзед адчувае, што ён вось-вось зловіць мэлёдыю. Ён сядзе на ўслончыку пад помнікам і на маленькім аркушыку аўтаматычна выводзіць ледзьве бачныя лініі блякла-сінім флямасэрам. Выходзіць колы, лейцы... Юрко, фурманка. І вось ён ужо чуе...

Можа, падасца дзіўным, што я вось так проста выкладаю тут дзедавы думкі. Скуль жа мне іх ведаць?.. Гэта ж не мая, а ягоная дарога... Ня можа ўнучка паглыбіцца ў пачуцьці старога перад сьмерцю.

Але ж я ўжо пісала пра сямейны архегтып дарогі, які адкрываў пад новым вуглом карціну жыцьця і сьмерці. Тут справа даходзіць да іншага адчуваньня часу і прасторы... Такое пераходзіць ад дзеда да таты, ад таты да мяне — не праз сло-

вы, канечне, а празь мернае рыпеньне тых жа колаў. Ніколі не застаецца ў цёллай хаце, але аднойчы выпраўляецца ў дарогу і ўсё жыцьцё вяртаецца дадому... Галоўнае — зрабіць гэта прыгожа...

У дзядулі, я была пэўная, быў густ... І вяртацца дадому ён мусіў гэтак жа выкшталциона, як і ехаў усё сваё жыцьцё. Прыгожа. З канём — дык з самым жвавым, белым Юрком. Апакрыфічна — дык толькі з сямейным заступнікам сьвятым Міколам, добрым дядзькам зь сівымі вусамі, які ніколі не забываўся прыносіць Мікалайчыкі.

Дык вось, у той свой апошні дзень дзядуля, вядома, чуе, як рыпаць колы. Як Юрко цокае капытамі па замерзлай лясной дарозе на Лышчыцы...

...На свае імяніны ён перавозіць жудоў празь мяжу, у старой фурманцы пад рызьжым ды ўгнаеньнем. Іх сем'і разьбілі — бацькоў адправілі пад Берасьце, а дзяцей пакінулі ў лягеры пад Высокім. Надта шкада іх было, і ён, фурман з Уладчыцаў, бярэцца іх везці... Ён толькі сабраўся выварочваць зь лясной дарогі ў поле, як нехта ззду шэптам загадвае яму спыніцца. Дзед ледзьве пасьпявае пацягнуць за лейцы, каб у час спыніць каня: з-за кустоў відаць, як нямецкая машына праехала па шашы над самым полем.

...Жыды ўсё яшчэ сядзелі ў сваіх схованках. Гэта не яны папярэдзілі. Здаецца, гэта мог быць толькі заступнік Мікола, гэта і быў ягоны Мікалайчык на тых імяніны. З таго часу дзед заўжды з сабою ў дарогу бярэ ікону сьвятога.

Або ён, у той свой апошні вечар, чуе, як Юрко вязе яго па дарозе на Выстычы, да брата, а малы сын Міколка, зарумзаны, плача каля хаты, што яго з сабою зноў (нават на Міколу!) не ўзялі ў падарожжа... Пакінулі даглядаць нэндзу-Хрыстынку... А яму абрыдла. Ён ужо адчуваў подых вольнага ветру... Яму сьвярбела паехаць, і нават у маленькіх вочках сьвяціцца адбітак кола...

Фурманы-фурманы, малыя ды вялікія, кола ў вас ніхто не забярэ — ні час, ні адлегласьць. Яны ж самі і схаваныя ў коле... Само жыцьцё ваша, як кола, — коціцца ад Міколы да Міколы. Нікуды не сьпяшаецца, бо вы па-за часам...

Можа, таямніца Кола і дапамагала змардаванаму хваробай дзеду перад вяртаньнем...

* * *

На наступны дзень, дзевятнацатага сьнежня, апэрацыю дзеду так і ня сталі рабіць. У яго пачаліся мэтастазы...

Яго адвезьлі дадому, дзе было неяк сьветла і ціха-ціха. Толькі зрэдку мерна рыпелі тралейбусы.

Ён памірае? Не, калі ласка, не ўжывайце гэтага жахлівага слова. Тут, у Міжрэччы, яго нічога ня значыць... Што Вы, ён проста прыгожа вяртаецца. Сэрца спынілася, як кажучь дактары, яшчэ ранкам, у шпіталі... Ды мусіла ж яшчэ быць фурманка, «Рэчанька» і сьвяты Мікола...

Каб завяршыць ягонае падарожжа, мне застаецца дамаляваць толькі некалькі апошніх рысаў. І я не магу ня спраўдзіць гэта хаця б на паперы: ён мусіць, хаця б у гэтым тэхсьце, дажыць свае апошнія імяніны, сустрэць сваю фурманку, покуль не зачынілася брама па сьвятым Міколам, які перавозіць усіх дадому...

Што ж яму застаецца зрабіць? Што б ён зрабіў?

Ён праверыў бы флямасэр — правёў лінію па тым жа аркушыку, дзе ўжо намаляваў фурманку. Лініі амаль не было б відаць.

«Падарунак ад сьвятога на імяніны — яшчэ адзін дзень. Каб я пасьпеў убачыць сына...» Не-не-не! Памыляецеся — ён такога б ніколі не сказаў (ды і гаварыць ён ужо ня мог). «Пасьпеў?» Ён ніколі не турбаваўся пра час — гэта сьмешна... Што ты можааш пасьпець, калі ты па-за часам. Калі ты, твае продкі і твае нашчадкі заўжды ў дарозе.

Дзед бы той апошні вечар не марнаваў на такія думкі. Яму б захацелася прайсьціся, зноў да мосту, зь якога ён так доўга ўжо чакаў свайго Юрка. Ужо б сьцімнела, пад ліхтарняй над Мухаўцом стаяў бы белы конь і фурманка, а з фурманкі яму памахаў бы сьвяты Мікола, добры дзядзька з доўгімі белымі вусамі.

Надышоў бы час разьвітвацца. З сынам? Але сына ў той вечар не было б побач. Ён быў яшчэ ў дарозе (тады ён, мой

тата, і даслаў мне бездапаможнае SMS з-пад Гамбургу: «Невядома калі... усё міма...»).

Ды дзед усё роўна адчуваў бы яго побач. Што для яго цяпер (тады...) час і адлегласьць? Фурманы вучацца па-іншаму адчуваць іх... Дарога, рух, рэчка... Ты ў часе амаль не застаецца — усё прабягае паўз цябе. Усё міма... і невядома, ніколі не вядома, калі ж ты нарэшце будзеш дома. Зрэшты, ты ж ніколі ня-дома і не бываеш. Ты заўжды ў дарозе... У дарозе дадому.

Я б чакала іх абодвух — двух Мікалаяў, глядзела б на мост цераз вакно, ды — хто яго ведае адкуль — зьявілася б мэлёдыя... Усю гэтую непатрэбную цішыню, нацягасць ваўчынага месця я б засьпявала.

Мо так і лепей. Дзеду толькі падасца, што нехта побач сьпявае «Рэчаньку»... Трэба будзе ісьці, прывітаць нарэшце Юрка і сьвятога Міколу, які на сваёй фурманцы адвезе дзеда дадому. Дзевятнацатага сьнежня Мікола заўжды робіць цуд...

І больш ніхто ня ўбачыць гэтага. Толькі я. Я зьлёгка штурхану дзеда ў левае плячо, як гэта ўжо шмат год (стагодзьдзе? стагодзьдзі?) рабілі ў нашай сям'і — страсалі ўсё цяжкое і нячыстае зь левага плячука таго, хто адпраўляўся ў дарогу... І з акна я буду бачыць тое ж, што і ўсе астатнія, — тую ж халодную рэчку, тую ж засьнежаную шэрую набярэжную, чужь тое ж рыпеньне тралейбусаў... Усё тое ж, толькі яшчэ й фурманку, якую цягне ўздоўж рэчкі белы конь... Пакрыху ад'яджае, рыпаць старыя колы... Дзядуля нібы сам увесь распусьціўся ў гэтым мерным гучу, у гэтым руху. Я залплючу вочы, і ў зрэнках усё яшчэ будзе круціцца тое кола.

Я буду ведаць, што і да мяне прыедзе фурманка. Калі-небудзь. Абаязкова. Але перад гэтым далёкім Мікалайчыкам будучь яшчэ ляжаць дарогі. Дарогі, па якіх я ўжо другую гадзіну еду разам з братам... Ды гэта ўжо іншая гісторыя.

Не забягайма наперад. А покуль адчынім фортку і паслухаем, як сьвішча вецер.

Кожнае доўгае падарожжа пачынаецца з вольнага ветру...

ГОД У ЗДЫМКАХ

АНДРЭЙ ПЯНКЕВІЧ

Сьнежань. Адлічаная з БДЭУ актывістка студэнцкага руху Тацяна Хома. Раней, у траўні жодзінскія школьнікі й студэнты галадалі ў знак пратэсту супраць выключэньняў па палітычных матывах. Год адзначаўся галадоўкамі. Ваўкавыскі прадпрымальнік Мікалай Аўтуховіч да сёньня трымае галадоўку ў турме. Ягоны стан пагоршыўся так, што з Горадні яго перавезьлі ў менскі турэмны шпіталь.

сем апавяданьняў

з аповедаў ля канфэдэрацкага вогнішча

Воўчая харугва, альбо Тэп-тэп-тэп!

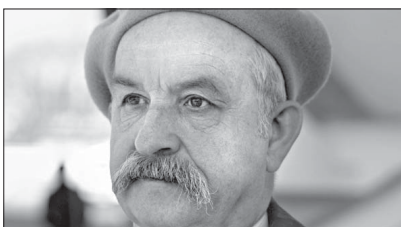
АРКАДЗЬ ЛІЦЬВІН

Якое гэта дабрадзеяства Божае — вогнішча! І апоньча во — сухая, і сам... А было ж — абаіх хоць выкручай! Нездарма продак мой Мікола казаў, што зь пісталетам і крэсіва не патрэбнае. Умомант распалілі. Зь іншага боку, Міколу ўзгадаўшы, як на тое глянуць! Расклаў бы сваім часам цяпельца, можа, і ня меў бы тых клопатаў, але ж, польымем здрадзіўшыся, і ў палон да маскалёў было недалёка.

А што ты, сыне-браце, узіраеся ў мяне як кот на подмазку? Цікава табе? А няма таго разуменьня, што чалавек у гадах, горла яму пашэхла, у плечы сьцюдзёна і да гарачкі блізка? Біклажка, пэўна ж, не парожня?... Ну во! Зусім іначэй сьвет глядзіцца: і зоркі буйнейшыя, і дым у вочы ня лезе, належыць і ад мяне ўдзячынасьць... Ай, які прысачак прападае! Сама рэпу ці карпа ў гліне запякаць. Але ж няма ні аднаго ні другога, ды і гліну яшчэ шукаць давялося б...

Дык было так. Бліжэй Менску, а там ня так саксонцы, як маскалі дапякалі, мелася харувачка памянць дысыякацыю. Занадта іх аблажылі. Мелі, значыць, нашы абозік на тры вазы. Стаялі ў добрым месцы: узлесак сухога бору, побач паліанка, якраз на выпас, але трэба сыходзіць. Каб зручней прасьлізнуць, камэндант вырашыў у суседнім маёнтку маскалёў пацерабіць. Мікола казаў — «вароты расчыніць».

Выбралася таварыства, а Міколу, дзеля раны ў сядло непрыдатнага, пры абозе пакінулі: ведалі — і адзін управіцца. А сярод усялякага вайсковага майна ды прыладзьдзя мелі на вазах некалькі барылчак гарэлкі. На рознае ўжывалася, але заўжды пад наглядом гаспадарчага. Быў ён дбайны і непітушчы, ды ад пэўнага ўжо часу, вярнуўшыся з сутычкі, пачаў заўважаць у барыльчы чоп патурбаваны. І гарэлкі менела (на кожную барылку была ў яго заведзёнка на кічку адмысловы зарэз рабіць). І ніхто ня мог даўмецца, як гэта здараецца, бо вартавы цьвярозы і духу ў вуснах ня мае. Вырашылі, што прыдрэмваюць — хлопцы і непраясьнілася, аж пакуль мой продак пры абозе не застаўся самотным вартаўніком.

Аркадзь Ліцьвін — пісьменьнік. Жыве ў Горадні.

Вартаваць давялося доўга: дзень, ноч і яшчэ дзень, бо таварыства пасяля сутычкі мусіла параненых на дварах уладкоўваць. Але ўсе, богу дзякаваць, жывыя засталіся, толькі васьць зь вяртаньнем у табар прыпэзыліся.

Ды, вярнуўшыся, табару на старым месцы не знайшлі і шукалі яшчэ дзень. А дарогай давялося па лесе коней зьбіраць, у табары пакінутых, гаспадарчых, бадзляліся яны па лесе бяз ладу і нагляду. Але настрой ва ўсіх добры, бо ворага патурбавалі, увагу ягоную ў патрэбны бок скіраваўшы, і мелі шлях адыходу надзейны і зручны. Ну, пакуль дзень, то і справы, а вечарам, звычай, ля вогнішча. Хто шаблём вострыць, хто вопратку, у сечы распоратую, зашывае, хто проста ляжыць на гуньцы ды ў цёмнае неба ўзіраецца, пра пакінуты дом думаючы, каб сьвятлом вачэй не псаваць. Пасяля такой прыгоды хачелася таварыству адзначыць перамогу. Здабычу мелі — чару вялізную, срэбную, выключнай прыгажосці. З магнацкіх сховаў да маскалёў трапіла, ныйначай. Вось толькі гарэлкі ў табары засталася менш, чым у тую чару за адзін раз лезе. Тут і прыйшла пара Міколу расказаць усё па парадку.

Пачаў ён ад улюбёнай прымаўкі:

— Я табе ку, пане-браце, прыгода нязвыклая! Ляжу гэта я вось гэтак жа тым вечарам, ужо зьмяркаецца, і раптам чую: «Тэп! Тэп! Тэп!» Падняў галаву: божа мілы, ідзе з гущару ваўчудла, з добрую цялушку, ня меншы. Аднаму дык даў бы рады, але ж за ім яшчэ вочы сьвечыцца! Ну, я з воза за галіну ўхапіўся ды на клён. Там не дастануць. Коні спудзіліся, заржалі ды ў галоп. Слабейшага гайня, дагнаўшы, на маіх вачах зарэзала. Але слухайце, што далей. Ідзе, я табе ку, той першы да воза, прынохвэецца. Чоп з барылкі зубамі выпягвае і смокча. Ды так, падла, смокча, што па лесе рэхам аддаецца! Напіўся, аблізаўся. Язык з паўаршына, ня меней, іклы ў пашчы ў мой палец. Аблізаўся, хвастом варухнуў і адступіўся. Рыкнуў па-свойму, то наступны тут жа. І так адзін за адным: на смокчацца, хвастом варухне, задаволены, і адыходзіць. І раптам, я табе ку, той першы задзірае галаву і кажа: «Злазь, Мікола! Я ж ведаю, што і табе хочацца. А пагрэбуеш нашым таварыствам, то мы цябе разам з тым жарэбчыкам на закусь пусымі. Акурат на ўсіх пакаштаваць хоціць». Хіжакі тым часам сапраўды за каніну ўзяліся. Я ў адказ: «Не дастанецца!» Але і на гэта шэры меў сваё: «Не пагодзіся — горш будзе: зачаруем на ваўкалака і будзеш з намі бегаць!»

Спужаўся Мікола: што зь несмяротнай душою стане? Які там чысьцец — проста ў апраметную на вечныя пакуты! А хто паручыцца, што гэтыя мацьморды не ваўкалакі? А ваўкам найперш ішло, каб другую барылку зручней пакласці ды першую крыху нахіліць. Ваўчынай жа лапе гэта няз-

ручна, ці нязлапна, калі дакладней казаць. Пакляўся воўк, што не зачэпіць, калі паслужыць па-людзку, і мусіў паверыць Мікола.

— Зьлез, я табе ку, проста ў зграю. Дрыжу так, што нагавіцы ледзь на пузе трымаюцца. Гэта ж табе не з чалавекам, зброю ў руцэ маючы, а зь цёмнай сілай дачыненьне! Крыж на сябе кладу ды іду да барылак як на драўляных нагах. Зьліў, што засталася, зь першай у вядзерца. Для анімушу сам прыклаўся раз, другі, можа, і трэці, ад страху не да лічбаў было. Нібы палыгчала. Ну і пайшло сваім парадкам. А як другую высмакталі, то паселі наўкрута ды як завьшоць! Бывае, вашмосць, што і воўк сьпявае. А што я, пыгаеш? З ваўкамі жыць, то, як кажучь... Асабліва калі побач той здаравенны заводзіць ды мяне падахвочвае. У нейкі момант жудасць працяла страшэнная: падалася, нібы лапы ў мяне памякчэлі, і хвост заварушыўся. Памацаў неўпрымёт, супакойся: пачакайце, думаю, будзе і на крапіву мароз! Пасьпявалі мы гэтак колькі часу і зноў прыклаліся. Мне дык нічога, бо страх стрымаў. А той ды гэты зь бяседнікаў, бачу, ужо і на лапах ня ўстоіць, і лабэціна яму цяжкая, да зямлі цягне. Паразбрыліся хто дзе, пападалі: ведама ж, для п'янай галавы ўсюды роўна, а нагам — адны ямы. Хутка золак, а ваўкі мае сьпяць як салому прадаўшы, затое ад поля барабаны грукоцць і каманды далятаюць: полк маскалёў зьявіўся і ў поўным складзе біваком растапоўваецца. А каб вас зямля не насіла!

Гэта ж як разьезды двары рабаваць разашпюць, то і на канфэдэрацкі абоз немінуца натрапяць. А што аднаму ды бяз коней? І раптам дапетрыў ды забыўся і на рану сваю! Кінуўся да ваўкоў, давай іх за лапы надцягваць ды ўкладаць між аглабелы. Уходаўся добра, але пярэдыху ня браў. Па двое ў хамут, дуга на часьвярых ды ў аглоблі. Гужы накінуў, супоні зацягнуў — гатова! Не патруць свае хібы за адзін раз.

Упрог воз, другі... Трэці так пайшоў, нібы век ваўкамі павозіў. А далей, балазе крыніца пад бокам, падхапіў вёдры ды давай зьвяругаў вадою ў прыгромаць прыводзіць. Пачалі ачовацца, на лапы ўставаць. А як адчулі, у якім становішчы апынуліся, то ня ўзрадаваліся, завьлі шэрыя ў роспачы, а куды дзенесся: даўся запрэгчы — дасія і паганяць. І суседа ў злосьці не ўгрызеш — так увязаныя!

Пасяля ўсяго ўчарашняга ваўкам не вазы цягаць, а кілішак ды чаго кіслага. Мікола гэтым пакарыстаўся. Накруціў на тычку ануку, квачык у вядзерцы з гарэлкай вымачыў ды правёў па пысах. Аблізваюцца, чакаюць. «А на дачаканьне запрацаваць трэба!» — кажа Мікола ды з вядзерцам і квачыкам выступае сьпераду.

Ваўку аброць не накладзеш, то і лейцамі не пакіруеш. Як там чуецца, на лейцах і конь разумны, але ж і тут неж управіцца трэба. Завурчэлі ваўчудлы, заскавыталі ды і рушылі за пахкай анукай у спадзяваньні — вабіць іх той пах ня горш ад крыві. Першы воз заскрыпеў, за ім другі, пастронкам увязаны, а там і трэці. А з кожнага пярэдняга квачык на тычцы выгьркаецца. Проста перад пысамі, а ня ўхопіш, не пасмокчаш!

Ідзе Мікола дарогаю, час ад часу дзеля стараннасьці правядзе квачом па пысах, нібы пернік дасць. Абліжучца ваўкі, пякотка ў вантробах дакучае, млосьнасьць у пашчах невыносная. Цягнуць.

Аж тут ззаду тупат: ня ўседзелі маскалі. Што рабіць? Хто з нас, можа, і ня ськеміў бы, але не Мікола! Спыніў свой караван і над самай пысай галоўнага добра ўмачаную ануку трымае. Кроплі падаюць, але што на лоб, што яшчэ куды, а ў пашчу толькі зрэдка. Як завьзе зьвяруга ад крыўды! А за ім уся зграя — аж зайшлася ў спачваньні. Ззаду ўжо ня мерны тупат, а дзікае ржаньне, катлаваньне вялікае ды вэрхал. Які ж гэта конь на зграю папрэцца — не ў вяду ж ад дажджу? Павярнулі маскалі, Мікола сунуў квач у пашчу, выцьцэ і сьціхла. Ізноў рушылі, не баючыся пагоні.

Паціху-патроху аддаліліся ад небяспечнай мясціны. А як дарогаю Мікола не забываўся патаемныя знакі пакідаць, то і таварыства, як я казаў, знайшло яго яшчэ завіда. Па дарозе і спуджаных коней пазьбірала.

З таго дня разжылася харугва на воўчыя футры, і сталі яе называць Воўчай. Частку нават прадала ды спражкі срэбныя параблі адмысловага ўзору для ўсяго таварыства. Усё па той прымаўцы: валачыў воўк, павалаклі й воўка. Ну і што ты, сыне-браце, пазіраеш, як гусак на бліскавіцу? Куды ж іх выпускаць? І так воўк чалавеку не падарунак, а з п'яных вачэй чорт ведае што натворыць.

Чара срэбная (прызнаў, казаў Мікола, пасяля ў ей знаўца ўлюбёны «пухар з трытонам» Радзівіла Рыбанькі) у ваеннай завірусце згубілася, а футры засталіся. Спражка дагэтуль во са мною. Што? Анічым яны ня горшыя за лямпартавы — абы сэрца было не зачае. Гэтага аніхто ў Вялікім Княстве не папусыціць, калі сапраўдны высакародны кляйнод шляхецтва ў душы носіць!

ЦІНА КЛЫКОЎСКАЯ

Што-кольвечы пра гарадзкіх эльфаў

«Выйшаў сейбіт на нівы свая...» — думаю штораз пра дворнікаў, якія ад душы засяваюць першы лёд пяском. Быў бы ў мяне маленькі брацік, можна было б расказаць, што з гэтага насеньня ўзыходзяць гарадзкія будынкі. Але ў мяне няма браціка, і я ведаю: з марожанага пяску вырастаюць гарадзкія эльфы.

Дзе ў шклянках шарах сьпеюць электрычныя семкі, дзе аранжаовыя выпарэньні вулак падймаюцца ад чорнага асфальту ў фіялетавае неба між слупоў каштанаў, што спляліся са стваламі ліхтарняў, — там, калі ты станеш у цёмным дворыку тварам да праспекту, то абавязкова убачыш яго — нэонавае дыханьне майго гораду.

Яно мяне атруціла. Вібруе аконнае шкло а палове ночы. Чуеш? Гэта растуць абсечаныя пальцы дрэваў ды цагляныя рыфы дамоў. Абдымі мяне, не тусьці. Яно ўцявае мяне ў сябе, я не хачу, каб яно дыхала мною.

Электрычны агонь ліхтарняў не растапляе ледзяных крышталікавых матылёў, але абпальвае крылы начным сьняжынкам. Зімовыя сьвятлафоры выдыхаюць каляровую пару. Зьвіняць тралейбусныя драгты, хоць транспарт даўно ня ходзіць. У нэонавым дыханьні гораду гушкаюцца гарадзкія эльфы.

— Як пачуваеся? — пытаецца Недапанк Гоблін.

— Пачуваюся — крышталёвай вазай! Якую выставілі на гаўбец. Спачатку ў мяне натрэсла лісьця, зараз — сьнег!.. Мне празрыста-празрыста! І сьняжынкі падаюць на самае дно, на самае дно мяне!

Міра — з гарадзкіх эльфаў. Гэта лёгка пазнаць па кароткіх фіялетавых валасах вожыкам, троху даўжэйшай спадніцы з шыкоўным скураным пасам ды сапраўдным завостраным кордам на ім і даўжэйшых ботах з заклёпкам.

— Што рабіцьмеш сёньня? — закахана пытаецца Гоблін.

— Шукацьму вочы сыяны. Ну, вушы ў сьценаў есьць, значыць, шукацьму вочы.

Яны ідуць у пераход, садзяцца на кукішкі да сыяны й чакаюць Эўку. Эўку, якая ў футры й белым фартушку зьбірае грошы «на православнае просвешчэньне». Міра вітальна ўзмахвае кордам, Недапанк Гоблін уздымае джынсавую пальчатку з абрэзанымі пальцамі. Эўка ўсьміхаецца. Га! Яна насамрэч рада я іх бачыць!

Міра расказвала б гэтую гісторыю так. Па дарозе са школы чалавечых ёлуняў (дзе я вучуся засяроджвацца ў нірване, не звязваючы на вонкавыя раздражняльнікі) у падземных калідорах, як заўсёды, забітых зданямі, што пруюць празь цябе, нібыта й ты бясплот-

ны, — я заўважыла двух п'яных оркаў, якія чапляліся да... я не разгледзела, да якога віду (людзей, эльфаў, зданяў...) належыць паненка. Хоць жыцьцё сьмяротных толькі трохі даўжэйшае за ўзмах крылаў начнога мятліка, парушаць яго гармонію... Карацей, Гоблін пачуў баявы крык Міры, убачыў, якая яна каляровая й тоненькая ў прыцемках пераходу, нібы карцінка зь японскага аніме... П'яныя боўдзілі, што пераконвалі Эўку пазычыць грошай са скарбонкі, утаропіліся ў бліскучы Мірчын корд. Ну, тут і падышоў Гоблін, сказаў ім... што належала (...паганая орская гаворка — прашыпела Міра), боўдзілі звалілі... Давялося знаёміцца.

Не, ён не ралявік. Не, ён ня супраць ралевікоў. Не, ён дакладна ня эльф. Не праваслаўны. Не праваслаўны эльф. Не, калі б ты згаліла валасы, а пад імі — шыпакі, а вушы такімі лапырамі, цябе не назвалі б эльфам, толькі Гоблінам. Так, Эўку трэба правесці. «Дзякуй, я сама...» Так, я пачакаю.

Міра й Гоблін сьпявалі ў пераходзе. Гэта было жакліва. Гэта было сьмешна. Грошы аддалі Эўцы. Толькі набылі пва. Стамліся.

— Ад таго, што ў брук утапталі лісьце сотняў восеняў, ён ня стаў мякчэйшым, — кажа Міра.

Сваёй! — яна адмовілася ад Радзімы. Гоблін сказаў ім: а што, так складана адмовіцца ад Пекла?

— А ты стала б, каб у цябе ўтапталі лісьце?..

— Я стала б жорсткай...

— А ён рассыпаецца...

— Дык гэта ж ад абцасаў, не ад лісьця!

— Як дарэчна, што брук, і лісьце, і абцасы — нічога не адчуваюць, — пасьміхаецца Гоблін.

— Як недарэчна, што за іх адчуваю я!

Ну вядома, Эўцы больш пасуе

першае імя. Дэльаран. Эльфійка (выгукнула Міра). Узбэчка (паправіла Эўка). Яна мала размаўляе, яна слухае. (А табе не патрапіць, што ты з намі? — Мяне бацюшка дабраславіў... — Ну ў цябе й бацюшка! — А мо ён са страчанага эльфійскага калена?..) Але ўжо ўсе ведаюць, што маленькая Эва жыла ў горным Эдэме, які нейк сутоньнем перакінуўся ў Пекла. Яе выправілі да стрыечнай бабулі, сюды, дзе яна й білася ва ўспамінах, як мятлік між шыбамі, — што пісаць на паштоўках ДАДОМУ: Эдэм ці Пекла. А калі бабуля памерла, здаецца, так і не заўважыўшы мятліка ў шыбах, і знайшліся яе ўнукі, суседка прапанавала Эўцы прытулак пры царкве й імя Эўка.

У Эўчыным сьвеце гэты гарадзкі гул б'ецца аб царкоўны ганак. Цябе абступаюць і вядуць сьвятлыя з фрэсак — і калі падымеш вочы, убачыш: ты стаў на самае дно сусьвету. На розных яго паверхах праведнікі між рыштываньняў вітаюць стварэньне Зямлі. Словы пахнуць сьвежай фарбай.

Ціна Клыкоўская — літаратарка. Жыве ў Менску.

(А сьвятлыя, як дзеці, выглядаюць у акенцы, прыклаўшы рукі да ўнутранай паверхні абразоў!) У трапяткім дыханьні сьвечак струменяцца твары жывыя й маляваныя, тыя, што застылі ў мядовым бурштыне, у сотах німбаў. Гусьце мядзьянае золата, і на вуснах Эўкі — кроплі салодкай вечнасьці.

Вось гэтага Гоблінавы бацькі Эўцы дараваць ня могуць — аёй! — яна адмовілася ад Радзімы. Гоблін сказаў ім: а што, так складана адмовіцца ад Пекла? Ну і сам

Працяг на старонцы 22.

ГОД У ЗДЫМКАХ

Студзень. Падопольны Беларускі ліцэй адсьвяткаваў 14-годзьдзе.

PHOTOBYMEDIA.NET

Працяг са старонкі 21.

патрапіў у такі *Чысьцец!*.. Нібыта ўжо даўно прадаў і тату, і маму, і аднаклясьнікаў з *нацыянальнай* гімназіі, і дзядулю, і сваю няісную Радзіму, бытта яе хтось купляе, няісную...

Калі б Міра атраналася трохі... інакш (сказала мама). *Калі б Эўка хоць бы размаўляла па-нашаму* (скрыўўся тата). *У цябе хоць ёсьць сябры-хлопцы* (схамянуўся дзед)?

Міра размаўляе — *па-іхняму*... Яна так і сказала аднойчы на ўроку ў *школе ёлуняў*: гэтая мова — эльфійская, і ў вапу арганізацыю я не пайду, бо мы, эльфы... (Настаўніца паклікала дырэктара. Дырэктар паклікаў Мірчыну маці. Мірчына маці запрасіла дырэктара на каву... Дырэктар паклікаў настаўніцу...)... І Міра засталася ў школе афіцыйнай эльфійкай.

А Гоблін ня стаў тлумачыць бацькам, што эльфійская мова ўваходзіць у *гульнію*, што несмяротны эльфаў не турбуюць праблемы *смяротных ёлуняў*, што Міру ніхто ніколі ня ўбачыць на *пляцы*, бо эльфы хоць і гуляюць, ды не праиграюць, а ён, ідыёт Гоблін, ізноў пацягнецца туды *сцьвярджаць мужнасць без надзеі на перамогу*... за ручку з мамай (каб не забралі зьяя *мільцыянты*).

Дзядуля Гобліна змагаўся за незалежнасьць, бацькі Гобліна змагаліся за незалежнасьць (таму яны й пабраліся, таму й нарадзілі Гобліна, згубіўшы недзе па дарозе *зганьня* сваю лобю: сёньня яны нават не глядзяць адно аднаму ў вочы, бо ня могуць бачыць, ня хочучь верыць у *паразу недакаханья*), цяперака Гоблін мусіць біць тое *залатое яечка* (знутры?). А ён ня хоча.

Яго прыпляснула тым *чорным квадратам* пляцу. *Чорным квадратам* страху з чорнымі ж фігуркамі ў скуракках па пэрымэтры (яны маюць рацыі, а мы ня маем). Гоблін ня хоча быць нацыяналістам, ня хоча гадаваць нацыяналіста, ня хоча вучыцца нелюбові. Ён хоча быць панкам. Ён хоча да Міры й Эўкі, таму што яны жывыя й каларовыя. Ён хоча піва.

— Што новага?

— Учора якая зьліва! Між буйкоў ліхтароў ледзь дагнала Ноеў аўтобус! Уяўляеш — на воглых крэслах дрэмлюць залюляныя стомай зьвяры, і толькі мне да пары няма пачвары. Зьнічка паснула ля самага твару — па той бок шкла — Ноеў недапалак. Ной кіруе да іншай зоркі — адной зь пяці, што на этыкетцы над Араратам. А мне ўсё сьвярбіць пытаньне: што сказаць кантралёру — у мяне ж ні квітка, ні пары. *«Таварыш, панімаеця, патоп.* А што калі за дажджом, на зьлёным пагорку, хтось чакае мяне з парасонам. Уявіце ягоную пысу, калі аўтобус прыдзе, а мяне няма».

«Я чакаў бы цябе з парасонам», — хацеў сказаць Гоблін, але нэнатуральна вялікія, анімэзныя вочы Міры глядзелі не на яго, міма.

Таму што ў клубе паляцеў комп. Да каханай, у электронны вырай. Маці не дала спадніцу на новы эльфійскі строй. Дырэктар чырванее, калі Міра праходзіць побач. А яшчэ ёй не падабаецца сцэнар гульні. Клубнікаў да халеры, эльфаў — няма. І той хлопчык — такі мілы, думала — эльф, доб-

Што-кольвечы пра гарадзкіх эльфаў

ра, што ён сам усё зразумеў. Калі эльфійка пакахае гобліна... во гэта будзе сцэнар. Яны, ёлуні, не зразумелі, хоць — ге-ге — «оркі» ажывіліся!.. Дый не пацягнеш у клуб Гобліна й Эўку — яны сапраўдныя, а тыя — цьфу! — плястылінавыя.

— Ведаеш, што такое палімпсэст? — пытаецца Гоблін.

— Ёгы, праходзілі, — буркае Мірка.

— Сьляды на брудзе — калі здымаць адбіткі ўсіх, хто прайшоў за дзень...

— ... атрымаеш набор падэшваў.

— А адбіткі твараў, якія міма, штохвіло?... Яны адлюстроўваюцца на табе, вось бы іх зьняць!

— Людзей усё адно ня ўбачыш, а анёлы, — Міра хіснула на Эўку, — сьлядоў не пакідаюць.

Зь цёмнага дворыку можна ўбачыць нэонавае дыханьне гораду. Самае складанае — убачыць анёлаў. Калі гадзінамі стаіш у пераходзе й больш ня можаш ні чытаць, ні маліцца... і абрастаеш іхнімі адбіткамі, пражываеш чужыя імгненьні... *матузок, мабільнік, пудранка, яцябеколькічакала*... недапалкі абарваных дыялёгаў... ведаецца, за кожным крочыць анёлак, а я ня бачу... разводы ў грязюцы — сьляды крылаў?... Я згубілася ў чужых тварах: гэта я — я сыходжу — утрымай мяне зараз! Прыбой цягніка мэтро прыносіць новых мяне, і я танчу на паверхні елачнага шарыка — у перакульным дэфармаваным шкляным сьвеце вечнага пераходу (на сьвяточным стале паміж гадамі).

і раптам за два крокі як той выбух пад вокнамі хаты паўзабытая мова пасьміхаецца мне ў вочы маімі вачыма й гэтае татава ўлюбёнае слоўца й як цябе клічуць красуня й кідае ў скарбонку скамячаную паперку й твой язык нібы абуў замалыя чаравікі й пракульгаў адно Эва добраславі Божа (Гоблін, ты ведаеш: гэта здрада ці вернасьць?) і малітва за жывых і малітва за памерлых верую памажы майму нявер'ю й у малітвах тыя самыя імёны

***

Я думаю, Гоблін не вінаваты, ён проста праглынуў атрутную сьняжынку. Ён ня ведаў, што нельга запіваць гэты горад пивам.

Інакш бы ён ніколі не сказаў Міры, што эльфы — сьмяротныя, аднойчы яны робяцца пераходнымі зданямі й пруюць празь цябе — і ад кожнага сьмярдзіць дохлым эльфам, як ад Гоблінавых бацькоў, — і Міра хутка абрасьце чужымі адбіткамі, а калі пачне здымаць іх лупшінка за лупшінкай, скурка за скуркай — то знойдзе там яшчэ аднаго дохлага эльфа. Гэта, пэўна, Гоблін надыхаўся хваробнымі нэонавымі вышарэньнямі: таму ён сказаў Эўцы, што яна — скамянелы мятлік у мёртвым бурштыне, што ёй ня вылузнуцца, бо яе вера — толькі *ролевая гульнія*, а яму, Гобліну, *гуляць* абрыдла...

Ён яшчэ шмат сказаў бы, але ж... гэтае *ўсёдараваньне* ў празрыста-чорных Эўчыных сьлязінах... Ды гэтыя акварэльныя вочы Міры, што больш ня бачаць сьмяротнага ёлуня Гобліна, бо ўзіраюцца ў цямрэчу новага Ліхалесься.

Гоблін пабег, штурхаючы мінакоў, усьведамляючы, што раз яны не бясплотныя, значыць, ён стаў часткай іх сьвету. Ён думаў, што заўтра зможа прыдумаць гісторыю сабе ў апраўданьне... але Эўкі й Міры ў пераходзе больш ня будзе. Дома ён выхапіў з шафы вялікую дзядулеву крышталеваю вазу й некалькі разоў кінуў на падлогу. Але

яна не разьбілася, адляцеў толькі малы аскепак, і бясьсілы Гоблін паставіў вазу на месца, адварнуўшы пабітым месцам у цень...

Сонца лізнула маю шыбу й прымерзла. Так да самай каляднай адлігі: у мяне на акне — язык сонца, а над табою — сонца нямае.

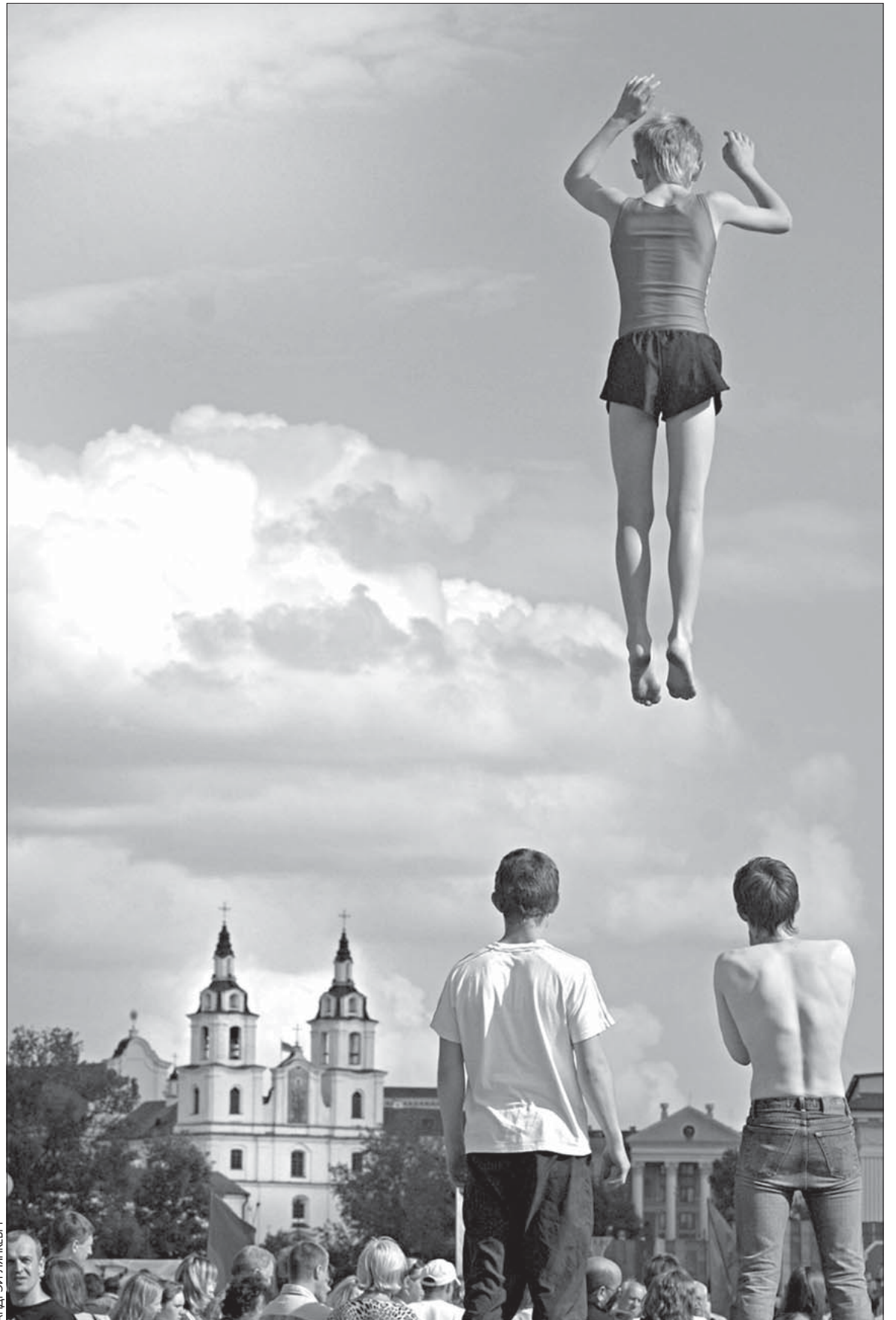
Не пусьці мяне. Я ўздых майго Бога («... І дзьмухнуў у твар чалавеку дыханьнем жыцьця...»), у якога патрэба — дыхаць людзьмі. Таму гэта так важна — утрымай мяне — каб мой атрутны горад ня дыхаў мною зноў. Бо я згублюся між людзей-іскрытак, людзей-смыкоў, людзей-там-тамаў,

людзей-арфаў, людзей-дудак, людзей-сьвісткоў... Я буду зноў зазіраць у твары, шукаючы...

Як добра, што туды нельга вярнуцца. Хтосьці новы блукае ў зарасьніках лядзяных пальмавых галінаў тралейбуснага шкла. Якая палёжка, што я не вярнуся туды. Мне не давядзецца адварнуцца, праходзячы паўз Эўку, не навітаюцца, сутыкнуўшыся з Гоблінам. Я ніколі ня ўбачу ДАРОСЛУЮ Міру.

Я імкнуся да дасканаласьці. І сьняжынка на маім паліто ператвараюцца ў шарыкі вады: прыгожае набывае форму дасканалага. І ўсё-такі, калі ласка, дазволь мне застацца сьняжынкай.

ГОД У ЗДЫМКАХ

Дзед Мароз загорыць па-беларуску

Калядная ялінка зь беларускамоўным сьвятым Мікалаем **29 снежня** (чацьвер), а **17-й**.
 Фае Дому літаратара (вул. Фрунзэ, 5), 2-гі паверх.
28 снежня (серада) а 13-й — апошняя сустрэча аргкамітэту і ахвотных узьць удзел. Можна ўзяць з сабой цацкі і гірлянды.
29 снежня а 13-й — запрашаюем узьць удзел ва ўпрыгожваньні залі і ялінкі.
 Падарункі «ад сьвятога Мікалая» прыносіць самастойна, загарнуўшы ў непразрыстую абгортку ды падпісаўшы вялікімі літарамі.
 Даведкі: Т. 236-18-77, 632-27-43 (Крысьціна), 292-31-85 (Вольга).

КАНЦЭРТЫ

Концэрт сакральнай музыкі (у рамках Дзён славацкай культуры «Белае прывітаньне для Беларуса»).
25 снежня, а 19-й.
1 студзеня, а 12-й.
 Касьцёл Св. Сымона і Алены.

ВЫСТАВЫ

Новы год
 У павільёне НВЦ «Белэкса»

(вул. Я. Купалы, 27) да **31 снежня** працуе выстава «Навагодні кірмаш-2005».

І Каляды

У НВЦ «Белэкса» (Машэрава, 14) з **23 снежня да 5 студзеня** — выстава-кірмаш «Нараджэньне Хрыстова». У Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва (Ф. Скарыны, 47) да **7 студзеня** дзейнічае выстава «Калядныя містэрыі».

КІНО НА Выходныя

Гамлет на хмарачосе

«Кінг Конг» («King Kong»). ЗША — Новая Зеландыя, 2005, каляровы, 187 хв.
Жанр: прыгоды.
Адзнака: 9,5 (з 10).
 Шэдэр Пітэра Джэксана пра аграмадную закаханую малпу карануе сьлетні кінапракат. Кінг Конг зьявіўся ў 1930-х, у 1970-х быў створаны рымэйк.
 Рэжысэр «Валадара пярсьцёнкаў» сьлёта замахнуўся на сьвятое, стварыўшы звышвядомішчнуную кінаэпэію. Гонкі з дыплядокамі, мяротныя інсэкты, гіганцкія кажаны — фільмы Сьпілбэрга і Пола Вэрховэна адпачываюць.
 Але «Кінг Конг» — ня проста шыкоўнае відовішча. Джэксан трапна грае з атмасфэрай 1930-х,

калі голад Вялікай дэпрэсіі рыфмуецца з ілюзіяй тэатраў, а рэжысэр-уцякач нагадвае О.Уэла ў абліччы «грамадзяніна Кейна». Мы ўсе прыйшлі паглядзець на Кінг Конга, але малпа прыйшла паглядзець на нас. Калі герайна Наамі Уотс танцуе перад пачварай, то ў яе абліччы яна знаходзіць самага ўдзячнага глядача. Рамантычная гісторыя бляндынкі й малпы — гэта ня проста казка прынасьці, але мэлядрама мастацтва і публікі. Плюгія кабарэтныя нумары, сыты рогат і вайсковая дурасць зьнішчаюць ідылію.
 Чарговая сьмерць Кінг Конга на хмарачосе — гэта трагедыя Гамлета забаўляльнага кіно. А ўсе мы — утраленыя заўзятары й забойцы.

AP

ТЭАТРЫ

Опэра (на сцэне *Белдзяржфілярмоніі*)
27 (аўт) — сьвяточны калядны канцэрт.

Тэатар лялек
27 (аўт), **28** (ср) — «Гісторыя Сьнежнай каралевы, расказаная ёй самой».

Тэатар кінаактора
24 (сб), **25** (ндз) — «Шчаўкунок».

Молодзеівы тэатар эстрады
24 (сб) — «Чароўная мітусьня, ці Аднойчы перад Новым годам».
25 (ндз) — «Сярэднявечныя Каляды».

Тэатар юнага глядача
22 (чц) — **25** (ндз) — «Падарунк для Сьнягуркі».

Палац Рэспублікі
22 (чц) — **30** (пт) — «Прыгоды Сьнягуркі ў Дзясятым каралеўстве».
29 (чц) — **31** (сб) — «Навагодні зоркі».

Канцэртная зала «Менск»
31 (сб) — бал «Навагодні абоз».

КІНО ў МЕНСКУ

«Аўрора» (253-33-60)
 «Кінг Конг» (2с): **23, 24** (пт, сб) 17.00, 20.30; **25** (ндз) 13.30, 17.00, 20.30.
 «Бярэсьце» (272-87-91)

«Гары Потэр і Кубак Агню» (прэміера, 2с): **23-25** (пт-ндз) 14.30, 20.30.

«Далей ад цябе» (2с): **23-25** (пт-ндз) 18.00 (іл).

«Дом кіно» (266-35-26)
 «Кінг Конг» (2с): **23-25** (пт-ндз) 17.00, 20.20.

«Дружба» (240-90-13)
 «Кінг Конг» (2с): **23, 25** (пт, ндз) 13.30, 16.45, 20.00; **24** (сб) 16.45, 20.00.

«Кастрычнік» (232-93-25)
 «Гары Потэр і Кубак Агню» (прэміера, 2с): **23** (пт) 14.20, 17.30, 20.40; **17, 18** (сб, ндз) 14.20 (іл), 17.30, 20.40.

«Масква» (203-14-48)
 «Гары Потэр і Кубак Агню» (прэміера, 2с): **23** (пт) 15.00, 18.00, 21.00; **24, 25** (сб, ндз) 12.00 (іл), 15.00, 17.00, 21.00.

«Перамога» (203-77-66)
 «Закахайся ў мяне, калі наважысься»: **23** (пт) 15.00, 17.00; **24, 25** (сб, ндз) 13.00 (іл).

«Зламаньня кветкі» (прэміера): **23** (пт) 19.00, 21.00; **24, 25** (сб, ндз) 15.00, 17.00, 21.00.

«Цэнтральны» (200-34-16)
 «Першы пасьля бога»: **23-25** (пт-ндз) 11.00 (іл), 15.50.

«Далей ад цябе» (2с): **23** (пт) 13.30, 18.30, 21.00; **24, 25** (сб, ндз) 13.30 (іл), 18.30, 21.00.

(2с) — кінафільм падоўжанай працягласьці (іл) — ільготны сэанс (зьніжка 50% для ўсіх глядачоў)

Рэйтынгавыя абмежаваньні:
 *** — дзеці да 16 гадоў не дапускаюцца;
 **** — дарослым з 18 гадоў.

ВАРТА БАЧЫЦЬ

Субота, 24 снежня НТВ, 12.55

«Новая калядная казка». ЗША, 1988, рэж. Рычард Донэр.

Калядная камедыя паводле апавяданьня Чарлза Дыкенза.

Сьвята Божага Нараджэньня... Але злонны тэлепрадусэр любіць толькі свае грошы. Такіст-прывід, фэя блз комплексу і здань з будучыні нагадваюць нягодніку, што трэба быць добрым...
 У ролі тэлевізійніка — комік Біл Мюрэй.

АНТ, 19.15

«Калядны анёл». ЗША, 2004, рэж. Чазі Палмінтэры.

Калядная мэлядрама. На Каляды пяцэра герояў разумеюць, што цуды здараюцца, нават калі ў іх ня верыш. Незнаёмыя людзі раптам адчуваюць унутраную блізкасьць, што даз-

валя ім перажыць няўдачы, посьпехі і самоту.

У ролях — Пэнэлёпа Круз, Сьюзан Сарандон, Пол Уолкер. Рэжысераў фільм Ч.Палмінтэры, больш вядомы ролямі шматлікіх гангстэраў.

Нядзеля, 25 снежня БТ, 22.30

«Звычайны цуд». Расея, 1978, рэж. Марк Захараў.

Музычная казка паводле аднайменнай п'есы Яўгена Шварца.

Чараўнік пераўтварыў мядзьведзя ў чалавека. Юнак мусіць зноў стаць мядзьведзем, калі закаханая прынецса пацалуе яго. Але ў жыцці ёсьць месца звычайнаму цуду...

Шэдэр М.Захарав з зоркавым актёрскім складам: Алег Янкоўскі ў ролі чараўніка, Яўген Лявонаў — кароль, Андрэй Міронаў — кепскі міністар. Сьмешна, шалёна, чароўна...
Андэрэй Расінкі

МЫ САМІ

Першы глюк «БеСту»

Стартавала рэкламная кампанія новага, цалкам дзяржаўнага апэратара на рынку мабільнай сувязі — кампаніі «БеСт». І адразу першы аблом.

Каб прыцягнуць увагу да кампаніі, адміністратары сайту новага апэратара вывесілі апытаньне — «Колькім абанэнтам вы тэлефануеце?».

Вынікі зандажу, які працягваўся з 6 па 14 снежня, не магли не шакаваць мэнаджмэнт фірмы. Калі зыходзіць з іх, то праект абсалютна беспэрспэктывны. Абсалютная большасьць (81%) з 3500 чалавек выбаралі апошні, пяты пункт — «Я не тэлефаную ўвогуле».

Відавочна, што меў месца банальны здзек з кампаніі. Аднак самае прыкольнае ў тым, што рух прыкольнасці каў ня быў спантаным. Як

кажуць сябры, апошнім часам сярод карыстальнікаў Інтэрнэту і ўладальнікаў мабіль пайшла модная «джуха» — праз «мыла» або эсэмэску заклікаць сяброў і ўсіх людзей добрай волі зайсьці на сайт «БеСту» і выбраць пяты пункт.

Па сутнасьці, гэта фэномэн грамадзкага пратэсту сродкамі Інтэрнэту — супраць пагрозы маніпэляцыі рынку дзяржаўнай фірмай, якая робіць выгляд, што гуляе па агульных законах, — свайго роду «Советская Белоруссия» ў сфэры GSM.

Абламаўшыся на першым тэсьце, «БеСт» пачаў новае апытаньне з больш нэўтральным выбарам варыянтаў. Цікава, чым адкажа фантазія нізоў?

Лёлік Ушкін

ГОД У ЗДЫМКАХ

Жнівень. Павал Севярынец высланы на крайнюю поўнач краіны. Дарэчы, на мінулым тыдні машина, якой ён вяртаўся зь Віцебску, перакулілася на сьлізкай дарозе за дзесяць кілямэтраў ад Малага Сітна. На шчасьце, ніхто не пацярпеў. А яшчэ Павал перад Калядамі завёў сабе ката. Дарэчы, сапраўды калядны чын — адведаць кагосьці з палітвэзьяў.

КОМІКС

Харэ ржаць!

Навагодняе віншаваньне лідэра нацыі. (Лёліка Ушкіна.)

Дзяржаўныя дзеячы яўна саступаюць артыстызму Пётрасяна і Эдзі Мёрфі, што акупаюць навагодні этэр. Затое ў іх ёсьць джокер: віншаваньні пачынаюцца ў прайм-тайм, за дзесяць хвілін да бою курантаў. Аднак часьцей матэрыялізацыя на экранах мужыкоў у пафасным экстазе служыць грамадзтву ў якасьці сьвістка — час адкаркоўваць шампусік, падпальваць, рызыкаваць жыцьцём, кітайскія пэтарды і валачы на стол аліўе. Калі, натуральна, да гэтага часу вы ўжо не аскаціліся. Ніколі ня бачыў, каб ў 23.50 нехта падарваўся і зароў: «Ды ціха вы, бабы, дайце паслухаць пра яркія дасягненьні ў духоўнай сфэры, культуры і спорце!..»

Апроч таго, часам палітыкі праз свой давер да філфакаўцаў-сьпічрайтэраў выглядаюць несяк штучна. «Батанікі» ўгноўваюць іх прагоны мудрагелістымі літаратурнымі прыёмамі. Слухаеш — і проста падмывае заенчыць: «Ня веру!» Пару гадоў назад той, хто лаецца матам з падначаленымі, пачаў віншаваньне мудрай алегорыяй: «Час — гэта птушка». Той спічрайтэр яшчэ б уклаў яму ў вусны лацінскі афарызм. Уяўляецца — «Добры вечар, дарагія суайчыньнікі, тэпрага mutantur, et nos mutamur in illis».

Ну і нарэшце, такія сьпічы прадказальныя, іх канцэпты не мяняліся з часоў Мікіты Сяргеевіча: аптымістычныя вынікі году, падзкі піплу, пакет пажаданьняў з выхадам на стэрэатыпнае «З Новым годам!» І з такой хохмай кан-

кураваць зь Філем і Алай, якія паабяцалі 31 снежня адкрыць сакрэт свайго разводу?

Што ж рабіць, каб вытрымаць выклік сьвету папсы? Самае прыкольнае, што выйсьце вельмі простае. Абсалютна ня трэба ісьці шляхам прадусэраў, якія намагаюцца надаць адстойным перадачам новае дыханьне. Напрыклад, яны прапанавалі б для падняцьця рэйтыngu запрасіць у студыю поп-зорку. Ну канечне: ніхто б не прайшоў міма анонсу «Віншаваньне народу ад прэзыдэнта рэспублікі Х і групы «Топлес».

Не, ня трэба нічога мяняць — ні тэкст, ні выступоўцу, ні фармат.

Трэба проста падкарэктаваць тэлепраграму — няхай будзе не «Навагодняе віншаваньне прэзыдэнта РХ народу», а

«Гумарыстычнае віншаваньне прэзыдэнта РХ народу». І ўсё.

«У нас няма рэлігійнай і нацыянальнай варожасьці... І кожнаму адкрыта дарога да свайго храму», «У нас у краіне хто хоча працаваць — працуе. І зарабляе!», «Іржа карупцыі не разьядзе наша грамадзтва»... Гэта цытаты з навагодняга выступу аднаго палітыка. Хіба пры адэкватным настроі на ўспрыманьне яны не гучаць веселей, чым усе пэрлы «Аншлягу»?

Ну ўсё, харэ ржаць. З Калядамі і Новым годам!

АД РЭДАКЦЫІ

Што калі «НН» ня прыйдзе?

Яшчэ адзін нумар, і «НН» будзе выдавацца і распаўсюджацца па-новаму. У працэсе распаўсюду ня выключаныя збоі. Таму вельмі просім усіх тых, хто паведаміў у Рэдакцыю свой адрас і пераказаў ахвяраваньне на рахунак, але не атрымае першага нумару газэты за 2006 год да 7 студзеня 2006 году скантактавацца з Настай Бакпанскай праз тэлефон, э-адрас ці ў лобы іншы спосаб.

Спадары Ахраменка В.К., Жукоўскі К. і Аліна Н., калі ласка, дашліце Вашыя адрасы. Спадары Крук Г.С., Белабародаў А.С., Сатакаў О.В., Рудовіч Станіслаў, калі ласка, дашліце свае поўныя адрасы. Дзякуй Вам за ахвяраваньні.

Прыватныя абвесткі ў «НН» (ня больш за 15 словаў) дасылайце поштай (а/с 537, 220050 Менск), праз e-mail (nn@promedia.by) або размяшчайце на форуме сайту www.nn.by. Дык скарытайцеся!

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

КАНТАКТЫ

Беларусы ў Польшчы — яднаймась! E-mail: azaleuski@yahoo.pl

Менчукі! Калядкі блізі. Гуртуямся ў калядную хэй-ру! Пойдем разам калядаваць. Т.: 257-93-11, Алесь

КНІГІ

Прадам кнігі: Л.Геніюш «Сповідзь», «Беларуска-расейскі слоўнік» (1926) Байкова, Некрашэвіча. «Тэўтонскі ордэн». М.Ткачоў «Абарончыя збудаванні заходніх зямель Беларусі 13—18 ст.», Ластоўскі «Расійска-крыўскі (беларускі) слоўнік» 1924 г. Т.: 753-70-05

Альбом «Менск — горад СОНца», пераклады: кнігі, перакладзеныя з польскай, ангельскай, нямецкай, расейскай моў, у тым ліку «Дзяды», «Санэты» Міцкевіча, літаратура беларусаў Польшчы XV—XIX ст., падручнікі па журналістыцы. Т.: 753-91-96

«Наша Ніва» (новае ды факсымільнае выданьні), «ARCHE», дзіцячыя кнігі, відэа і аўдыёкасыты, паштоўкі, слоўнікі, музыка і фільмы на кампакт-дысках на Румянцава, 13 (ТБМ). Панядзелак—пятніца (14.30—19.30). Т.: 707-40-01, 234-93-71

Наступны нумар «НН» выйдзе 5—6 студзеня. Вясьлых Калядаў!

«НН» 100 ГАДОЎ З ВАМІ

Зь Менску

Калісь у Менску ў нас езьдзілі па горадзе «батлейкі», і менчукі любілі паслухаць беларускі народны тэатрык. У Англіі такую адвечную старыну ўсе б падтрымлівалі, але ў нас забаранілі саўсім батлейкам езьдзіць па горадзе. Нядаўна памёр стары мяшчанін, як бы стараста батлейшчыкаў, і батлейка, што вялася ў Менску сотні гадоў, загінула. Добра было б, каб наша моладзь і вучні ізноў завялі гэты народны тэатар.

Мікола Камароўскі

Зубрыцкая воласьць, Гродз. губ., Сакольск. пав. Кажуць, народ дзічэе; яно-такі і праўда. Даўней, як старыя людзі казалі, убіўства прылучалася адно на 30 гадоў, а сёлета вось у нашай воласьці ўжо было 4 убіўствы.

Г.Воран

Ад Рэдакцыі

Выпускаем ужо 52-гі нумар «Нашай Нівы», а ад пачатку газэты 173-ці. За ўвесь гэты час мы расьселялі па нашым краю каля паўмільёна газэцін. Беларускае народнае поле, дагэтуль глухое, адзвалася; насенне ня згінула і расьце, і з кожным годам гусьцее наша ніва. Рэдакцыя з спакойным сумленьнем уступае ў 1911 г.

«НН», №52, 23 снежня 1910

«Побач з намі на Зямлі: жывёльны сьвет»

Найлершы падарунак да Калядаў і Новага году

Першы том беларускай вершаванкі-запамінанкі «Добрыя вершы»

Усё найлепшае для дзяцей у вершаванай форме для завучваньня на памяць.

Цудоўны падарунак бацькам, выхавальнікам, хросьнікам і пляменьнікам.

Чытайце «Добрыя вершы» сваім дзеткам ад самае калыскі да школы!

Укладальнік Алэг Мінкін

Т.: 227-19-40, 508-81-38

Наша Ніва

незалежная газэта

заснавана ў 1906, адноўлена ў 1991

гадоўныя рэдактары «Нашай Нівы»: З.Вольскі (1906), А.Уласаў (1906—1914), Янка Купала (1914—1915), А.Луцкевіч, У.Знамяроўскі (1920), С.Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі Наста Бакпанская
гадоўны рэдактар Андрэй Дынько
фотарэдактар Арцём Лява
нам. гадоўнага рэдактара Андрэй Скурко
мастацкі рэдактар Сяргей Харэўскі
выдавец і заснавальнік Фонд выданьня газэты «Наша Ніва»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЎ:

220050, Менск, а/с 537
Тел/факс: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,
8-029-707-73-29.

E-mail: nn@promedia.by

On-line: www.nn.by

© НАША НИВА. Спамылка на «Нашу Ніву» абавязковая. 12 палос фарматам А2, 6 друк. арк. Друкарня РУП «Выдавецтва «Беларускі Дом друку». Менск, пр. Ф.Скарыны, 79. Рэдакцыя не нясе адказнасці за зьмест рэкламных абвестак. Кошт свабодны. Пасьведчаньне аб рэгістрацыі прыярытэтнага выданьня №581 ад 4 ліпеня 2002 г., выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Юрыдычны адрас: г. Менск, вул. Калектарная, 20а, п. 2а. Р/р 3015212000012 у МГД ААТ «Белінвестбанк», Менск, код 764.

Наклад 3539. Газэта выдаецца 48 разоў на год.

Нумар падпісаны ў друк 20.00 21.12.2005.

Занова № 7284.

Рэдакцыйны адрас: Менск, Калектарная, 20а/2а